

banka

meslek
ve fikir
dergisi

Sevgili Okuyucularımız	3	Banka Dergisi
Başbakan Demirel'in I. Türkiye Sevk ve İdarecilik Kongresine Mesajı	5	Süleyman Demirel
1966 Yılında Bankalar	10	Prof. Dr. Zeyyat Hatipoğlu
Çek Tedavülü Üzerine Bir Vak'a Etüdü	15	Dr. Mustafa A. Aysan
İşletmelerde Belli Başlı Fonksiyonların Yürütülmesinde Hesap İşleriyle Hesap Plânının Önemi	24	Aziz Tahsin Balkanlı
Banka Komisyonları Hakkında Bir Mütalââ (Çev. Necdet Durakbaşa)	36	W. J. Thorne
O.E.C.D.'ye Göre Ekonomik Durumumuz	46	Özetleyen: Alp Gürus
İlmî Sevk ve İdarede Modern Eğilimler	49	Prof. Dr. Paul M. Haenni
Piyasa Durumu	54	Yıldırım Kılıç
Haberler	61	Necdet Durakbaşa
(Türkiye I. Sevk ve İdarecilik Kongresinden İzlenimler)		

ekim - 1967

cilt : 4 sayı : 10

GELECEĞİ
İÇİN

**SİZE
GÜVENİYOR**

SİZ DE
AKBANK'a
GÜVENİN

**1967
YILINDA**

**5 MİLYON
AKBANK**

Türk yollarındaki
motosikletlerin yüzde yetmiş

JAWA

markasını taşır.

MODELLER
JAWA 350
JAWA 250
OS İDEAL JAWA
CZ 125
STADIUM - Yarım beygir, pedallı

HÜRRİYET REKLAM AJANSI 19

HAVADA JET KARADA JAWA

BOL YEDEK PARÇA İTİNALI SERVİS

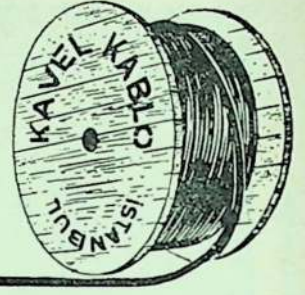
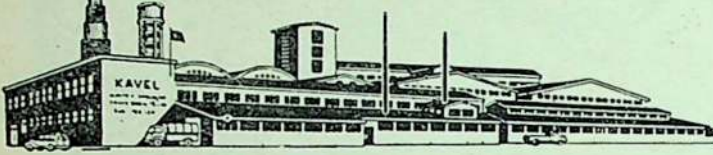
ÇELİK MONTAJ

TİCARET VE SANAYİ A. Ş.

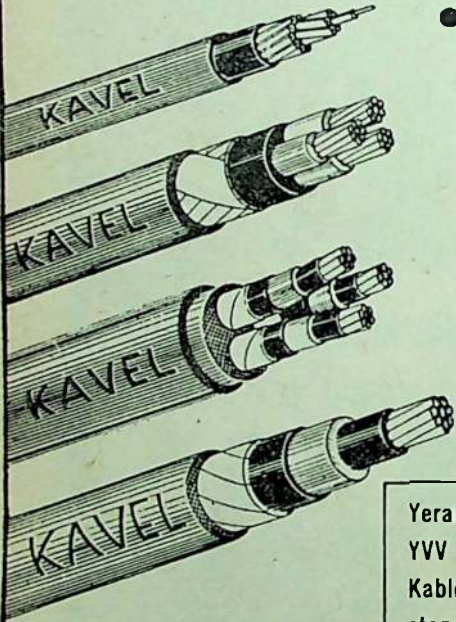
TÜRKİYE VE ORTAŞARKIN EN MODERN MOTOSİKLET FABRİKASI

TURKIYE İZMİR SATIŞI/ ÇELİK MOTOR Ticaret Ltd. Şti. Sirkeci Gaz. kargısı 217, Tel. 27 34 62 22 62 24, Fenerat. Skoda -İstanbul

KAVEL

PLASTİK İZOLELİ:

- YERALTI KABLOLARI
(Yüksek ve alçak gerilim)
- ANTİGRON KABLOLAR
(Kurşunlu, Kurşunsuz)
- İÇ-DİŞ TESİSAT TELLERİ
- OTO ENSTALASYON TELLERİ
- RADYO MONTAJ TELLERİ
- TELEFON TELLERİ

Yeraltı Kablosu NK-NKBA'ya nazaran üstün özellikleri haiz YV (NYY) YVMV (NYCY) YVŞV (NYFY) YVMHV (NYCEY) Kablolarında ve her tip iletkenlerde **KAVEL** markası standartlara uygunluğun ifadesi ve üstün kalitenin sembolüdür.

- EMAYE BOBİN TELLERİ
(0.10 mm den 3 mm ye kadar)
- HER ÇEŞİT SUNÎ DERİ
- YER MUŞAMBASI

KAVEL KABLO ve ELEKTRİK MALZEMESİ A. Ş.
İSTİNYE – İSTANBUL

Telefon : 63 34 00 - 63 34 01

Telgraf : KAVELKABLO - İstanbul

SEVGİLİ OKUYUCULARIMIZ

Bankacılarımızı Yurdumuz bankacılığı sorunları üzerinde tetkikler yapmağa özendirme amacı ile Dergimizce tertiplenen «en iyi etüd» yarışması» hakkında etraflı bilgileri aşağıda sunuyoruz. Önce de belirttiğimiz gibi, olumlu sonuçlar elde ettiğimiz takdirde, bu yarışmalar her yıl tekrarlanacaktır.

1) Bu yıl ilk teşebbüs olma bakımından daha fazla sayıda bankacımızın yarışmaya katılmalarını sağlamak üzere bankacılık sorunlarımızla doğrudan ilgili olmak kaydı ile konu serbest bırakılmıştır. Yani, herhangi bir bankacılık sorunu etüd konusu olabilecektir.

2) Etüd daha önce başka bir yayın organında yayınlanmamış olmalıdır.

3) Etüdü'n uzunluğu 100 sık satırlı daktilo sahifesini geçmeyecektir.

4) Ödüller :

Birinciye 5000 TL.

İkinciye 2000 TL. dir.

5) Ödül kazanan etüd yazılarının telif hakkı Dergimize intikâl etmiş sayılacaktır.

6) Yazılar 5 nüsha olarak en geç 10/Şubat/1968 tarihinde Dergi adresinde bulunacak şekilde postalanacaktır.

7) Ödül kazananlar Dergimizin 5. yayın yılına gireceği Nisan/1968 sayımızda açıklanacaktır.

8) Jüri, aşağıda adları yazılı kimselerden teşekkül etmiştir.

DURAKBAŞA Necdet (T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürlük İstihbarat Müdürü)

HATİBOĞLU Zeyyat (Prof. Dr. İktisat Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü ve İstanbul Teknik Üniversitesi İktisat Kürsüsü)

KÜNEY Hikmet (T. İş Bankası Genel Müdür Muavini)

ÜNAY Vecdi (Sınai Yatırım ve Kredi Bankası Genel Müdürü)

YAZICI Bülent (T. Sınai Kalkınma Bankası İdare Meclisi Başkanı)

Bankacılarımızı yarışma ile ilgilenmeye davet ediyoruz.

**

T. Sevk ve İdare Derneği (TSİD), 14-16/Eylül/1967 tarihleri arasında Nişantaşı Işık Lisesi salonlarında Yurdumuzda ilk «Sevk ve İdarecilik Kongresi» ni topladı.

Kongrede, «Türkiye'nin Sınai Kalkınmasında Sevk ve İdarenin Rolü» tartışıldı. Kongreye özel ve kamu sektöründen 308 kişi katıldı.

Hükümet Kongre'ye büyük ilgi gösterdi. Başbakan Demirel Kongre'ye şahsen bir mesaj yolladı. Yurdumuz kalkınmasında sevk ve idarecinin yeri ve önemi ni belirten bu mesajı sütunlarımıza aynen alıyoruz.

CİOS-Milletlerarası Sevk ve İdarecilik Akademisi Araştırma Komitesi Başkanı Prof. Haenni'nin «Sevk ve İdarecilikte Modern Eğilimler» konusunda Kongre'ye verdiği bir tebliği de aynen yayınlıyoruz.

Dergimiz ötedenberi yöneticinin ve beşerî unsurun kalkınmada en az sermaye kadar yeri bulunduğunu ısrarla savunarak bu konuya dikkati çekmiştir. Konuya Dergimiz tarafından verilen önem, Yönetim Komitemiz Üyelerinin tümünün Kongreye katılmaları ile de teyit edilmiştir.

Yönetim Komitemiz Üyelerinden Necdet Durakbaşa'nın Kongreye dair haber ve izlenimlerini sütunlarımızda bulacaksınız.

*
**

Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu'nun «1966 Yılında Bankalar» ve Dr. Mustafa A. Aysan'ın, «Çek Tedâvülü Üzerine Bir Vak'a Etüdü» dair bu sayımızda yayınlanan yazılarının Okuyucularımız tarafından ilgi ile karşılanacağı ümidindeyiz.

Sevgi ve Saygılarla
BANKA Dergisi

BANKA

AYLIK MESLEK ve FİKİR DERGİSİ
EKİM - 1967 - CİLD 4 - SAYI : 10

Sahibi : Banka Yayınları ve Kültür Ltd. Şti. adına: Dr. Nezh H. Neyzi,

Yazı İşleri Müdürü : Yıldırım Kılıç

Basıldığı Yer : Yenilik Basımevi

İdare Yeri : İmam Sok. No.: 1 Kat: 2 - Beyoğlu

Yönetim Komitesi : Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu, Necdet Durakbaşa, Dr. Mustafa A. Aysan, Alp Gürus, Dr. Nezh H. Neyzi

Ankara Temsilcimiz : Hikmet Keyman

Abone : Yıllık 30 TL., Altı Aylık 15 TL.

İlân Tarifesi : Arka Dış Kapak 700 TL., Arka İç Kapak ve 2. Sahife 500 TL., Ön İç Kapak ve 1. Sahife 600 TL., İç Sahifeler 400 TL., Abone ve ilân bedelleri Derginin T. C. Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesindeki 768 numaralı ve T. İş Bankası A. Ş. Parmakapı Şubesindeki 271 numaralı hesabına gönderilebilir.

BANKA, bankacılık alanında her çeşit görüşe açıktır. Dergimize gönderilen yazılar yayınlansın yayınlansın iade olunmaz. Yayımlanan yazılar rızamız olmadan iktibas edilemez. Haberleşmelerin, «BANKA, Aylık Meslek ve Fikir Dergisi P. K. 769 Karaköy - İstanbul» adresi ile yapılmasını rica ederiz.

BAŞBAKAN DEMİREL'İN I. TÜRKİYE SEVK VE İDARECİLİK KONGRESİNE MESAJI

Türkiye Sevk ve İdare Derneği tarafından tertiplenen 1 inci Türkiye Sevk ve İdarecilik Kongresinin özel ve resmî sektör mensubu üyelerini ve kongre çalışmalarına katılan değerli yerli ve yabancı uzmanları en iyi dileklerle selâmlarım.

«Türkiye'nin sınaî kalkınmasında sevk ve idareciliğin rolü»

şeklinde ifade edilen esas mevzu, plânlı kalkınma hamleleri içinde sür'atle sanayileşme hedefini benimsemiş olan Memleketimiz bakımından büyük mânâ ve önem taşımaktadır. İlmî bir sevk ve idareciliğin, umumî olarak ekonominin modernleştirilmesinde, memleketin tabii ve beşeri kaynaklarının en verimli şekilde değerlendirilmesinde, iktisadî organizasyonun kalkınma hedeflerimize uygun bir müessiriyete ulaştırılmasında faydalı hizmetleri ve bu alanda kamu idaresinin sorumluluklarını tamamlayacak olan rolü, bilhassa sınaî kalkınmamız içinde sevk ve idareciliğin meslekî bir faaliyet olarak ehemmiyetinin iyice anlaşılmasını gerektirmektedir.

Kongreniz böyle olgun bir anlayışa yönelmiş bilgi, düşünce ve görüşleri bir araya getirerek değerlendirme gayretlerini ifade eder. İşte bu bakımdan esasında genel olarak bütün iş hayatımız için büyük değer taşıyan sevk ve idarecilik alanında ileri bir anlayış ve tatbikâtı hâkim kılma yolundaki çabalar içinde, Türk Sevk ve İdare Derneğinin sevk ve idare konusunu, sınaî kalkınmamızdaki rolü itibariyle ele alarak bu kongreye getirmiş olmasını takdirle karşıladığımı belirtmek isterim.

Şüphe yok ki, yerli ve yabancı uzmanların kongreye sunacakları tebliğler, sevk ve idareciliğin kalkınma halindeki bir ekonomik bünye içinde karşılaşacağı problemleri ve memleketimizde bilhassa sınaî kalkınma bakımından sevk ve idarecilik hizmetinin arzettiği imkânları ve bu husustaki ihtiyaçları vukufıyla ortaya koyacaktır. Karma ekonomimizin kamu sektöründen ve özel sektörden gelen idare yetkililerinin de katılacağı görüşme ve tartışmalarda bu konulardaki ilmî gerçekler kadar, memleketimizin özelliklerinden, iş hayatımızın kendi bünyevî problemlerinden doğan gerçekler de açıklığa ve aydınlığa kavuşacak, sevk

ve idarecilik alanında elde edilebilecek gelişmelerin ve başarıların mil-
li ekonomimiz ve sınıai kalkınmamız üzerindeki etki ve katkısı değer-
lendirilmiş olacaktır.

Ben burada önemli saydığım birkaç noktayı belirtmek istiyorum:

1. Bugünün Türkiye'si değişen dünya şartlarının dinamizmi için-
de iktisadi ve sosyal durumunu sür'atle islah etmeęe, her sahada daha
bol, daha ucuz, daha kaliteli istihsale doğru olumlu değişiklikleri ger-
çekleştirmeye mecburdur. Bugünün Türkiye'si Avrupa Ekonomik Top-
luluğu içinde ve ileri memleketlerin rekabeti karşısında yaşayabilmek
için imkânlarını en iyi şekilde kullanmak ve her türlü malzeme, insan
gücü, para ve zaman israfından azami derecede kaçınmak zorundadır.
Refah ve kalkınma yolundaki gayretlerimizin başarıya ulaşabilmesi
için Milletlerarası iktisadi yarışta her türlü kaynak ve imkânlarımızı
kıymetlendirir, her çeşit israfı önlerken, maddi teknolojinin yanında
sosyal teknolojinin, bu arada bilhassa sevk ve idarecilik sahasındaki
bilgilerin rehberliğinden azami ölçüde faydalanmamız lâzımdır.

İktisadi kalkınma plân ve programlarının başarı ile gerçekleşebil-
mesinde devletin, umumiyetle amme idaresinin iyi, çabuk ve verim-
li işlemesi ne kadar ehemmiyetli ise, gerek kamu ve gerek özel teşeb-
büs iktisadi işletmelerinin produktiviteyi artırıcı, israfları önleyici ça-
lışmalarını düzenleyecek ilmî bir sevk ve idare bilgisi içinde yürütül-
mesi de o kadar lüzumludur. Ampirik yoldan tesadüflerle öğrenilecek
bilgilere, sınama ve yanılma metoduyla elde edilecek pahalı tecrübele-
re bel bağlayan bir zihniyetin, iktisadi kaynaklar bakımından ne bü-
yük bir israf teşkil ettiğini düşünenecek olursak, modern sevk ve ida-
reciliğin memleketimizde yerleşmesi için lüzumlu makul fedakârlıklara,
tasarruf sağlayıcı bir yatırım telâkki edebiliriz. Her halde iş haya-
tında bilhassa sınıai teşebbüslerde profesyonel bir sevk ve idarecilik
kadrosunun teessüsü lâzımdır.

2. İçinde bulunduğumuz dünya şartları modern ekonomilerin özel
teşebbüs nizamında elde edilen gelişmelerle artık XX nci yüzyılın aşırı
liberal iktisadi siyasetinin tarihe karıştığını göstermektedir. Bu çeşit
aşırı ve sorumsuz özel teşebbüse yönelmiş haklı tenkitlerin tahrikiyle
ortaya çıkan özel teşebbüs aleyhtarı aşırı ideolojilere, dogmatik sosya-
lizme karşı biz de memleketimizdeki karma ekonomi nizamını ve özel
teşebbüsü muhafaza etme istediğimize göre, özel teşebbüsün sosyal so-
rumluluğunu ve sosyal adalete dayanan refah devleti fikrini müesse-
seleştirmeğe ve bu müesseseyi işletecek bir sevk ve idare kadrosunu
yaratmağa mecburuz. Modern devlette özel teşebbüsün benimseyece-
ği sevk ve idare, verimlilik ve kâr gayesinin yanında, bu sosyal sorumlu-

luğun gerektirdiği disiplin ve fedakârlık ruhunu temsil etmelidir. Modern devlet artık ondokuzuncu yüzyılın iktisadî serbestiyi ifade eden (laissez faire) zihniyetini kâfi bulamaz. Bir taraftan serbest özel teşebbüsü, kendi haline bırakmayan devlet, bu teşebbüsleri bir takım katkılarla desteklemektedir. Onları okulların, üniversitelerin imkânlarından ziraî danışma hizmetlerinden faydalandırmaktadır. Kamu sağlığı, sosyal güvenlik, pazarlama bilgileri gibi birçok hususlarda devletin müdahale ve yardımları eski başıboş özel teşebbüs yerine, topluma karşı davranışları sosyal sorumlulukla değerlendirilmiş bir müessesese meydana getirmiştir. Bu itibarla modern devlette sevk ve idareciler, verimlilik ve kâr hedefi ile birlikte bu sosyal sorumluluğu benimsemekte, işletmelerin çalıştırılan işçilere, personele karşı olduğu kadar müstehliklere ve geniş olarak halk topluluklarına ve devlete karşı da vazifelerini takdir eden bir felsefe içinde yürütülmesini sağlamaktadırlar. Özel teşebbüsün kanunlara saygılı, milli kalkınmadaki rolünü müdrük sevk ve idareci, onu amme idaresinin tamamlayıcı bir unsuru halinde memleket nizam ve istikrarının yapıcı bir kuvveti haline getirir ve hayalî bir kapitalizm tipinin ifratlarından kaynağını alan aşırı ideolojilerin yıkıcı tahriklerindeki haksızlığı ortaya koyan tutumu ile sosyal huzura da hizmet eder.

Hükümet programında yer verdiğimiz şu satırlar bu konudaki görüşümüzü aydınlatmaktadır:

«Bizim refah devleti anlayışımız kendi gerçeklerimizden ve tarihi tecrübelerimizden mülhem bir düşünce ve metoda dayanmaktadır. Modern Türk Devletinin yolu, XIX uncu yüzyıl kapitalizminin Batı âleminde bile çoktan terkedilmiş metodlarından tamamen farklı olacaktır. Bu yol, aynı zamanda, doğmatik sosyalizm ve komünizmin, milletlere neye mal olduğu bugün daha iyi görülen ve girift meseleleri çözmeye yetersizliği tecrübelerle sabit olan katı inanç ve sisteminden de farklıdır. **Bu sebeptir ki, toplumun hürriyetlerini refah ve mutluluğunu her alanda geliştirmek arzusu ile hareket eden hükümetlerin, fertle devleti birbirinin karşısına koyarak değil, her ikisini birbirine yardımcı iki varlık olarak gören bir zihniyetle çalışmalarını lüzumuna inanıyoruz.»**

3. Buraya kadar belirtmeğe çalıştığım ana fikirlerle karma ekonomimiz içinde gerek kamu teşebbüslerinin gerek özel teşebbüsün sıhhatli gelişmesinde sevk ve idareciliğin rolünü ve sorumluluğunu kısaca ifade etmiş oldum.

Şimdi karma ekonominin her iki kesiminde de sevk ve idarecilik eğitiminin hayatî önemine temas etmek istiyorum.

İktisadî kalkınmamızda ve sanayileşmemizde insan gücünü geliştirme hedeflerinin mühim bir cephesi de sevk ve idarecilik eğitimidir.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında bu meseleye kamu sektörü ile ilgili olarak şöyle temas edilmiş bulunuyor:

«Kamu sektöründeki kuruluşlardaki sevk ve idarecilerin modern sevk ve idarecilik tekniğine göre eğitimleri insan gücü politikasının uygulanabilmesi için zorunludur. Bu amaçla sevk ve idarecilik eğitimi veren kuruluşlar yanında, çeşitli sevk ve idarecilik kademeleri için eğitim kurumları bünyesinde, kısa ve uzun süreli ve devamlı nitelikte eğitim programları düzenlenecek, özel sektör kuruluşlarının bu eğitim programlarına katılması teşvik edilecek, (Millî Prodüktivite Merkezi) bu konudaki çalışmaları destekleyecektir.»

Plânın kamu sektörü için bu emredici esasları arasında özel sektörün sevk ve idarecilik eğitimi programlarına katılması böylece teşvik edildiği gibi ayrıca müteşebbis ve eleman yetiştirme konusunda da eğitimin lüzumu belirtilmektedir:

«Müteşebbise sevk ve idare konusunda temel bilgiler verilmesi, yatırım yapacağı sahaların seçiminde yardımcı olunması, yatırım ve üretim konusunda ihtiyaç duyacağı istatistiki bilgilerin sağlanması, proje hazırlamada ve uygulamada yardımcı kuruluşların teşkilâtlandırılması, pazar bilgisinin geliştirilmesi önemle ele alınacaktır.

Sanayiın gelişmesinde eksikliği kuvvetli şekilde hissedilen teknik ve kalifiye eleman yetiştirilmesi konusunda kamu sektörünce yürütülen programların gözden geçirilmesi, kamu sektörüne paralel olarak özel sektörün sorumluluk yüklenmesi ve iki sektör çalışmaları arasında koordinasyon sağlanacaktır.»

İktisadî hayatımızda insan gücünü, kalkınma faaliyetlerimizin muhtaç olduğu bilgi, maharet, davranış ve inançlarla mücehhez bir hale getirmek için girişilecek bu eğitim programları ile sevk ve idare eğitimi memleketimizde şimdiye kadar ele alınmamış bir ölçüde geliştirilmiş ve yapılmış olacaktır.

Bu arada ehemmiyetle belirtmek isterim ki, sevk ve idare tekniği alanında adam yetiştirme ihtiyacı kamu iktisadî teşebbüsleri ve özel teşebbüs için aynı derecede önemlidir. Ben bu maksatla vücuda getirilecek eğitim kuruluşlarında ve uygulanacak programlarda kamu sektörü ile özel sektör mensuplarının beraber eğitim görme ve sevk ve idare meselelerinin kamu sektörünü ve özel sektörü müştereken alâkadar eden meseleleri üzerinde bilgi ve fikir teati etmelerini çok faydalı görürüm. Bu suretle kamu teşebbüslerinin idarecileri, özel teşebbüsteki meslekdaşlarından verimlilik ve kârlılık mevzuunda istifade li fikirler edinmiş olacaklardır. Buna karşılık özel teşebbüs idarecileri de kamu teşebbüs ve müesseselerinin işletmesinde daha kuvvetle hakim olan hizmet icapları ve sosyal sorumluluk konularında çok şeyler öğ-

renebileceklerdir. Modern karma ekonomide devlet işletmesi arasında verimli ve milli ekonominin gelişmesine yardımcı bir sevk ve idare anlayışının yerleşmesi bu müşterek eğitim faaliyetlerinden kuvvet alacaktır. Kamu teşebbüsünün verimsiz ve zararlı bürokrasi usullerinden kurtulması ve özel teşebbüsün zaman zaman sosyal sorumluluk ve milli ekonomiye hizmet ölçülerinden uzaklaşan kâr endişelerinin sınırlandırılması, amme idaresi ile sevk ve idarenin prensiplerini birlikte ele alan bir eğitim programı içinde özlediğimiz iktisadî ve sosyal faydaları gerçekleştirmiş olacaktır.

Bir taraftan Anayasamızın koyduğu demokratik düzen içinde plânlı kalkınma icapları, diğer taraftan Avrupa Ekonomik Topluluğu çerçevesinde kaynaklarımızı en verimli şekilde kullanma zarureti, aynı zamanda sosyal adaleti iktisadî verimlilikle bağdaştırmayı gerektiren yeni toplu sözleşme nizamı, iş hayatımızın sevk ve idarecilik bakımından başarılı bir safhaya geçmesini emretmektedir. İhtiyaçların genişlediği bir ortam içinde Kongrenizin memlekete hizmet yolunda kalkınma davamıza faydalı katkılarda bulunacağını kuvvetle ümid eder, hepinize başarılar dilerim.

VE NEZLE BAŞLANGICINDA...

GRIPIN baş, dis, adale, sinir, lumbago
ve romatizma ağrılarına teskin eder
GRIPIN bayanların muayyen zamanlardaki
sancılarında başarı ile kullanılır
GRIPIN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir

(Yeni Ajans: 7504)

1966 YILINDA BANKALAR

Yazan: Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU

1966 yılı bankacılığımızın gelişmesinde çok istisnai bir yıl bulunmaktadır. Nitekim 1966 yılında bankalardaki mevduatın artış hızı son 13 yılın rekor seviyesine ulaşmıştır. 1965 yılı sonunda 15,199 milyon lira bulunan mevduat 1966 sonunda 18,991 milyon liraya ulaşmıştır. Artış hızı 0,25 bulunmaktadır. 1965 yılındaki mevduat artış hızı keza 0,235 ile rekor seviyede bulunduğu cihetle, iki yıl birbirini takip eden yüksek mevduat artışlarının bankacılık sistemimiz üzerinde olumlu neticelerinin ortaya çıkması tabiidir. Nitekim banka kârları tablo I ve II de gözüktüğü üzere ehemmiyetli artışlar kaydetmiştir.

Tablo I.

Yıllar	Ödenmiş sermaye ve ihtiyatlara oranla banka kârları		
	Devlet Bankaları	Özel Bankalar	Bütün Bankalar
1950	0.04	0.14	0.05
1952	0.09	0.13	0.10
1954	0.05	0.14	0.07
1956	0.07	0.09	0.08
1958	0.09	0.07	0.10
1960	0.09	0.13	0.10
1962	0.03	0.10	0.04
1964	0.04	0.12	0.05
1965	0.05	0.13	0.06
1966	0.06	0.15	0.07

Tablo II.

Yıllar	Banka gelirlerine oranla banka kârları		
	Devlet Bankaları	Özel Bankalar	Bütün Bankalar
1950	0,262	0.157	0.233
1952	0.429	0.160	0.343
1954	0.181	0.148	0.174
1956	0.184	0.113	0.173
1958	0.167	0.095	0.154
1960	0.158	0.106	0.148
1962	0.080	0.087	0.087
1964	0.088	0.080	0.089
1965	0.108	0.086	0.102
1966	0.109	0.096	0.107

Tablo I ve II bankaların kâr durumunun 1966 yılında fevkalâde iyiye doğru gittiğini göstermektedir. Kâr etme durumundaki düzelme 1965 yılında başladığına göre iki yıl üst üste devam eden müsaait durum, bankacılığımıza büyük bir ferahlık verici mahiyettedir.

Bahis konusu düzelmelerin büyük ölçüde mevduat artışı ile ilgili bulunduğuna açıktır. Nitekim tablo III de son yıllarda bankalardaki mevduat miktarı ve artış hızı tetkik edildiğinde 1965 ve 1966 yıllarının mevduat artışı bakımından istisnai yıllar bulunduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo III.
Bankalardaki mevduat
Toplam Mevduat

Yıllar	(Milyon T.L.)	Mevduattaki artış oranları
1950	1.230	—
1951	1.723	0.392
1952	2.254	0.308
1953	2.959	0.312
1954	3.363	0.137
1955	3.986	0.184
1956	4.917	0.233
1957	6.077	0.235
1958	6.684	0.099
1959	7.350	0.099
1960	7.868	0.069
1961	8.541	0.086
1962	9.690	0.166
1963	10.772	0.081
1964	12.310	0.142
1965	15.199	0.235
1966	18.991	0.250

Tablo III tetkik edilince görülür ki, mevduat artış hızı 1958 den itibaren yavaşlamış ve 1965 yılında hızlanmıştı. Acaba son iki yıl mevduat-ta meydana gelen artışın sebepleri nelerdir? 1966 yılındaki mevduat hareketi tetkik edilince bu sorunun cevabı bir miktar ortaya çıkar.

Tablo IV.
1966 yılında toplam mevduat (Milyon T.L.)

Aylar	Toplam mevduat
1965 sonu	15.199
1966 Haziran	15.784
Temmuz	16.016
Ağustos	16.043
Eylül	16.478
Ekim	17.032
Kasım	17.533
Aralık	18.991

Tablo IV tetkik edilince görülür ki, 1966 yılının ilk 6 ayında mevduattaki artış çok küçüktür. Eylülde mevduatta belirli bir sıçrama olmuş ve Türkiye bankacılık tarihinde az görünen bir hız ile sene sonuna kadar mevduat artmağa devam etmiştir. Mevduattaki bu hızlı artışın sebebini hiç şüphesiz Hazirandan sonra husule gelen hızlı para artışında aramak icap eder. Bu husus tablo V de görülmektedir.

Tablo V.
Banknot miktarı (Milyon T.L.)

Aylar	Banknot miktarı
1965 Aralık	6.174
1966 Haziran	6.224
Temmuz	6.741
Ağustos	6.634
Eylül	6.928
Ekim	7.472
Kasım	7.225
Aralık	6.990

Görülüyor ki, banknot miktarı Haziranda 6224 milyon lira iken Ekim sonunda yani 4 ay içinde 7.472 milyon liraya yükselmiştir. 4 Aydaki banknot artış miktarı % 20 ye yaklaşmıştır. Bu derece bir banknot artışının banka mevduatını esaslı suretle etkiliyeceği açıktır.

Banka Dergisinin daha önceki sayılarında yayınlanan muhtelif yazılarımızda belirtildiği gibi Türkiye’de mevduat tasarruflara bağlı olmak üzere normal olarak yılda % 15 oranında artar. Enflasyonist devrelerde ise bu oran yükselir. İşte 1966 yılının çok anormal sayılacak mevduat artışı tamamen enflasyonist ortamın bir neticesidir. 1967 yılında para miktarındaki artış yavaşlayınca mevduatın da gerilediği veya normal artış hızının altında kaldığı bir gerçektir.

Netice olarak denebilir ki; bankacılarımız 1965 ve 1966 yıllarında görülen mevduat artışlarını anormal hadiseler saymalıdır. Bunlar tamamen enflasyonist bir ortamın neticeleridir. Enflasyon yavaşlayınca mevduat artışları da yavaşlayacaktır. Fakat bu düşünce maalesef bankacılarımız tarafından umumiyetle rağbet görmemektedir. Netice itibarile bankalar faaliyetlerini o şekilde tanzim etmektedir ki, enflasyon durup da normal mevduat artışları husule gelince sıkıntılı durumlara düşmektedirler. Bu hadisenin tipik misalini 1967 yılının yaz aylarında görmekteyiz. Hiç şüphesiz bankaların bu tutumu millî ekonomide çok fena akisler husule getirmektedir. Nitekim enflasyon olmayınca para darlığı husule gelmekte ve para darlığını ortadan kaldırmak maksadile Hükümet üye-

rinde para miktarını arttırmak maksadile tazyik yapılmakta ve neticede para miktarı arttırılarak yeni bir enflasyon devresine girilmektedir.

Yıllar boyunca banka masraflarında husule gelen devamlı artışlar 1965 yılında durmuştur. Halbuki tablo VI da görüleceği gibi 1966 yılında banka masrafları tekrar artmağa başlamıştır.

Tablo VI.

Ödenen faiz ve komisyon haricindeki bütün banka masraflarının yıllar boyunca gelişmesi (Rakamlar 000 ilâvesile T.L.)

Yıllar	Devlet Bankaları	Özel Bankalar	Bütün Bankalar
1950	48.159	24.095	83.361
1952	63.080	40.528	117.502
1954	261.226	84.772	370.008
1956	262.903	122.842	506.505
1958	519.580	202.663	749.860
1960	489.864	309.622	1.042.521
1962	590.682	366.317	1.311.058
1964	1.205.366	519.962	1.803.194
1965	1.146.663	522.904	1.738.873
1966	1.308.000	639.000	2.024.000

Buna mukabil Tablo VII de görüleceği gibi banka masraflarının banka hasılâtına olan oranı özel bankalarda artmış, fakat devlet bankalarında bir miktar azalmıştır.

Tablo VII.

Faiz ve komisyon haricindeki banka masraflarının banka gelirlerine oranı

Yıllar	Devlet Bankaları	Özel Bankalar	Bütün Bankalar
1950	0.438	0.540	0.471
1952	0.332	0.572	0.406
1954	0.599	0.587	0.593
1956	0.547	0.606	0.550
1958	0.529	0.635	0.549
1960	0.566	0.635	0.533
1962	0.707	0.631	0.660
1964	0.657	0.637	0.647
1965	0.637	0.624	0.632
1966	0.611	0.638	0.615

1965 yılı sonunda Türkiye'deki banka şube adedi 1981 iken 1966 sonunda bu rakam 2058 e çıkmış, yani 1966 da 77 yeni banka şubesi açılmıştır. Tablo VIII de Türkiye'de bankaların şube adedi görülüyor.

Tablo VIII.

Türkiye'de banka şubeleri

Yılı	Şube Adedi
1950	587
1952	738
1954	1053
1956	1355
1958	1644
1960	1715
1962	1713
1964	1909
1965	1981
1966	2058

1966 da Bankalarda çalışan personel adedi ise 45396 ya yükselmiştir. 1965 de ise bankalarda çalışan toplam personel 40877 bulunmaktaydı.

VINYLEX VINYLEX VINYLEX VINYLEX

VINYLEX

SANAYİ VE TİCARET ANONİM ŞİRKETİ

- YER MUŞAMBALARI
- SUN'İ DERİLER
- MOBİLYA VE OTO DÖŞEMELİKLERİ
- SÜNGERLİ SUN'İ DERİLER
- CİLT BEZLERİ

- SOFRA MUŞAMBALARI
- BRANDA BEZLERİ
- OTO TABANLIKLARI
- PLASTİK LEVHALAR
- POLİÜRETAN SÜNGER (Möble ve bilumum döşeme işlerinde)

- KONFEKSİYON :**
- SÜNGER YATAKLAR
 - SÜNGER YASTIK VE MİNDERLER
 - BAVUL VE ÇANTALAR
 - SÜNGERLİ KUMAŞLAR (Laminasyon)
 - FABRİC TO FABRİC (Kumaşlar)

Tamamı Türk sermayesi ile kurulmuş olan, BALKANLARIN ve ORTA DOĞU'nun en büyük ve modern Plastik Sanayli Fabrikası en üstün kaliteli mamulleri ile sayın halkımızın hizmetinde olmaktan şeref duyar.

FABRİKA : Kartal—Maltepe—İstanbul Telefon: 53 39 00

VINYLEX VINYLEX VINYLEX VINYLEX

ÇEK TEDAVÜLÜ ÜZERİNE BİR VAK'A ETÜDÜ

Yazan: Dr. Mustafa A. AYŞAN

İstanbul'daki küçük bir ticarethanenin iş-takip memuru büyük bankalarımızdan birinin küçük bir şubesinden içeriye girdi. Elinde bu banka şubesinin bir senet ödeme ihbarnamesi ile ödenmesi istenen senet tutarında, bu banka şubesi lehine yazılmış bir çek vardı. Memur senet ihbarnamesini elindeki çekle birlikte senetler servisindeki memura verdi. Memur çeki evirip çevirdi, çekin başka bir bankanın şubesinde bulunan bir ticari hesap üzerine çekilmiş olduğunu tesbit edince takip memuruna dönerek, «senet ödemeleri için çek kabul edemiyoruz, efendim.» dedi.

Takip memuru ısrarlı idi. «Ama nasıl olur, efendim, senedin son ödeme günüdür. İş yerimiz uzaktadır. Oraya gidip gelsem vezne kapanır. Bizi müşkül durumda bırakmayın.» Fakat banka memuruna derdini anlatamayınca takip memuru müdüre gitmek istedi. Müdür izinli olduğu için kendisine ikinci müdürü gösterdiler. «Efendim, şu çeki emredin de alsınlar. Yoksa senet protesto olacak. Çok rica ediyorum.» Fakat, çabaları boşuna idi. Başka bankanın çekini senet bedeli için kabul edemezlerdi. Çaresiz, takip memuru şubeden çıkarak bir taksi tuttu, son sür'atle iş yerine geri döndü. Aksi gibi kasada da senet bedelini karşılayacak para yoktu. Patron derhal «hamiline» bir çek yazıp takip memuruna verdi. Çek, önce hesabın bulunduğu banka şubesine, oradan tahsil edilen para da diğer bir bankanın şubesine ödendi; senet alındı; iptâl edildi. Takip memuru, dar vakitte patronunu pretosto edilmekten kurtarmış olduğu için memnundu, fakat patron taksi parasını öderken pek okadar memnun görünmüyordu.

Bu ve buna benzer olaylar, Anadolu'nun takas odası bulunmayan kasaba ve şehirlerinde çekle ödeme yapılmak istendiği her durumda ortaya çıkmakta ve ticarethaneler «bütün tahsilâtın bankaya yatırılması ve bütün ödemelerin çekle yapılması» şeklinde ifade edilen en basit bir finansman ve kontrol usulünün uygulanmasından mahrum bulunmaktadır. Fakat anlatmaya çalıştığım olay İstanbul'un bir semtinde olmuştur; bir vesile ile olayı öğrenince, sözü edilen banka şubesinin ikinci

müdürü, takas odasındaki 3 günlük tahsilât gecikmesinden ve genel müdürlükten senet ödemelerinde çek kabul edilmemesi konusunda şubelere verilen talimattan söz etmekteydi. Böyle bir talimatı elde etmek imkânını bulamadım.

Başka bir bankamızın İstanbul'daki bir şubesinde, yukarıda anlatılan olaydan daha ileri bir bankacılık zihniyetini ifade eden şöyle bir uygulama gördüm. Burada başka bir bankanın herhangi bir şubesindeki çek hesabı üzerine çekilmiş bir müşteri çeki, senet ödemesi için tamamen reddedilmemiş, banka şubesindeki yetkililerce ciro edilip, çek hademenin eline verilerek müşterinin çek hesabının bulunduğu banka şubesinden tahsil edildikten sonra, hademe parayı getirmiş, para vezneye ödendikten sonra bedeli ödenen senet, müşteriye teslim edilmiştir. Ancak iki banka şubesi arasındaki mesafe fazla ise, böyle bir uygulama da imkânsız olacaktır.

İmdi, ötedenberi çok yazılıp, söylenmiştir: Yurdumuzda çek tedavülünü yaygınlaştırmanın sayısız faydaları vardır. Bu suretle günlük ihtiyaçlar için elde tutulan paraların bankalara yatırılması sağlanarak toplam mevduat artırılmış olacağı gibi paranın tedavül hızının artması suretile, az hacimde efektif para ile çok hacimde muamele yapmak imkân dahiline girecektir. Tatbikatçı ve nazariyeciler çek tedavülünün faydaları üzerinde uyuşmuşlardır. Büyük bir bankamızın «Mevduat Hakkındaki Rapor» unda bu konuda şu şekilde söz edilmektedir:

«Ödemeler vadesiz banka mevduatı üzerine çekilen çeklerle yapılabildiği takdirde, günlük tediyeleri karşılamak için tutulan paralar da bankalara mevduat olarak yatırılır. Bilindiği gibi, Memleketimizde halen büyük iş adamları arasındaki ödemeler ve bazı Devlet tediyeleri dışında, bütün ödemeler kanunî para ile yapılmaktadır. Bu sebeple, çek kullanma alışkanlığı yerleştikçe piyasada tedavül eden paraların büyük bir kısmı munzam mevduat halini alacaktır. Eğer çek usulü yaygın hale gelirse fertler, çok küçük çaptaki tediyelerini karşılamak için yanlarında bir miktar para tutacaklar, büyük bir kısmını bankaya yatıracaklar, tediyelerini çekle yapmayı tercih edeceklerdir.»

«..... bankaların en önemli kaynağı mevduattır. Mevduat, bankaların diğer kaynaklarına nazaran daha ucuzdur. Fakat bu hususta ileri memleketlerin bankacılığı ile bir mukayese yapıldığı zaman, Memleketimiz bankacılığında, mevduat maliyetinin bir hayli yüksek olduğu görülür. Gerçekten, Türkiye'deki bankacılık, İngiltere ve A.B.D.'deki bankacılıktan bazı farklar arz etmektedir. İngiltere ve A.B.D.'de gerek iş adamları arasındaki ödemeler, gerek halkın günlük satın almalarının büyük bir kısmı çekle yapılır. Çekle ödeme yapabilmek için halkın bütün

paralarını bankalarda muhafaza etmesi icap eder. Bu husus ileri memleketlerde bankaların mevduatlarının artmasında önemli bir rol oynamaktadır».

«Memleketimizdeki durum bundan farklıdır. Gerçi bizde de iş adamları arasında ödemeler, gittikçe artan bir şekilde çekle yapılmaktadır. Halk ise ödemelerini büyük ölçüde banknotla yapmaktadır. Bu itibarla halkın bankalara yaptığı tevdiatın fonksiyonu farklıdır. Halk için mevduat, az da olsa faiz getirdiğinden ve ikramiye şansı verdiği için bir nevi plâsman vasıtasıdır.» (*)

Ancak, bütün bu faydaların sağlanması için, en başta, çekle ödeme ve tahsilâtın banka şubesinde muameleyi yapan müşteri için çok kolaylaştırılması gerekir. Yukarıdaki olayın şartları altında, banka müşterisinin vadesiz tasarruf hesabı yerine üzerine çek çekilebilir mevduat hesabı açtırmasının sebebi ortadan kalkmaktadır. Bu şartlar altında vadesiz tasarruf hesabı kullanmak müşteri için daha faydalı değil midir?

Banka müşterisinin çekle tahsilât ve ödeme yapabilmesini kolaylaştırmanın yolu, şubelerde çekle ilgili muamelelerin incelenmesi ile bu işlemlerin azaltılmasının sağlanmasıdır. Bence bu konuda bankaların kendiliklerinden yapabilecekleri pek çok şey vardır. Bankalarımız, bunları yapmak için Ceza Kanunumuzda, karşılıksız çek çekmek suçuna çok ağır cezaların konmasını sağlayacak değişikliklerin yapılmasını beklememelidirler. Halkın çeki alışmasını beklememelidirler. Çek tedavülünün yaygınlaştırılması için alınacak tedbirler inancımıza göre, seyahat çeklerinin yaygınlaştırılmasından önce gelir ve gelmelidir.

Birkaç yıl önce bankalarda faaliyet veriminin arttırılma çarelerini araştırırken, çeklerin şubelerde tahsil edilmesi ve ödenmesi ile ilgili işlemleri, gözden geçirmek üzere, tesbit etmiştim. Aşağıda vereceğim işlemler aynı zamanda yurdumuzdaki kırtasiyecilik salgınının bir örneğini teşkil etmektedir.

Bilindiği gibi müşteriler tarafından banka şubesine üç farklı durumda çek ibraz edilebilir:

I. Aynı şubede vadesiz çek hesabı bulunan müşterinin kendi hesabı üzerine çektiği çekin, o banka şubesinde, nakde çevrilme, ya da vadesi gelmiş senet bedelinin ödenmesi gibi herhangi bir ödemede kullanılma amacıyla ibraz edilmesi,

II. Çekin aynı bankanın diğer bir şubesinde aynı amaçlarla ibraz edilmesi,

(*) Mevduat Hakkında Rapor, Türkiye İş Bankası, 2 Ağustos 1966.

III. Çekin başka bir bankanın herhangi bir şubesinde aynı amaçlarla ibraz edilmesi.

Bankalarımız arasında bu üç cins çek ibrazında uygulanan işlemler bazı farklarla hemen hemen aynı işlemler dizisine tâbi tutulmaktadır. Bankalarımızdaki faaliyet verimini, bankalar eline geçen fonların hacminin artırılması ve en etkili bir şekilde yönetilmesi meselesi ile ilgili gördüğüm için bu işlemleri ayrıntıları ile tesbit etmişim. Nisbeten basit olan I inci durumdan başlayarak bu işlemleri sıralayalım :

1. Müşteri elinde usulüne göre tanzim edilmiş çekle banka şubesine girer ve alacaklı cari hesaplar servisine çeki verir.
2. Servisteki banka memuru :
 - a — Çeki alır, tarih, meblâğ, rakamlar ve yazıyı kontrol eder.
 - b — İmzaya bakar.
 - c — Çekin üzerine çekilmiş olduğu hesabın kart veya dosyasını bulur, imza kartonunu çıkarır.
 - d — İmza karşılaştırması yapar.
 - e — Çekin arkasını çevirerek ciro olup olmadığına bakar, cirolardaki teselsülü kontrol eder.
 - f — Hesap bakiyesine bakar, hesabın müsait olup olmadığını tesbit eder.
 - g — Hesap bakiyesi müsait ise çekin o belirli hesap için müşteriye verilmiş çek defterine ait olup olmadığını tesbit eder.
 - h — Çek no. sunun teselsül edip etmediğini kontrol eder.
 - i — Çeki ibraz edene ciro ettirir ve şubenin kaşesini çekin arkasına basmak suretile ciroyu tamamlar.
 - j — Çek hamiline ise, isim tesbiti, nâma yazılı ise hüviyet ve adres tesbiti yapar, yani çekin arkasına ibraz edenin ya sadece adını ve soyadını, ya da ad ve soyadla birlikte ibraz edenin hüviyetini tesbit eden belgeyi veren makamı, belge no.sunu v.s. yi, bir de ibraz edenin adresini yazar.
 - k — Çek tutarını ilgili hesaba ve günlük hareket cetveline işler.
 - l — Çekin arkasına tahsilât etiketlerinden birini yapıştırır ve diğerini müşteriye verir.
 - m — Çeki, ilgili hesap ve imza kartonu ile birlikte ya hademe vasıtasıyla ya da kendisi şahsen servis şefine intikâl ettirir.

3. Servis Şefi :

- a — Yukarda 2 no. da anlatılan şekli kontrolü tekrarlar, diğer bir deyişle, çeki, imzanın sağlığı, hesap bakiyesinin uygun-

luğu v.s. bakımlarından inceler ve imza eder.

b — Hademeyi çağırır, çeki ve ilişik belgeleri Müdür ya da Müdür Muavinine (birinci imza yetkilisi) yollar.

4. **Müdür veya Müdür Muavini :**

a — Çekin kanunî unsurlarının tamlığını kontrol eder.

b — İmza eder.

c — Hademeyi çağırıp çeki vezneye gönderir.

5. **Veznedar :**

a — Hademeden çek ile ilgili belgeleri alır.

b — Adı ve soyadı ile çeki ibraz edeni çağırır.

c — İbraz edenin elindeki müracaat etiketini alır; servis memuru tarafından çekin arkasına yapıştırılmış bulunan etiket numarasıyla karşılaştırır ve ibraz edenin verdiği etiketi, çekin arkasına yapıştırır.

d — Numara aynı ise çek tutarındaki parayı sayar.

e — İbraz edene verir.

II. Çekin bir ödeme vasıtası olarak ya da nakde çevrilme amacıyla, üzerine çekildiği banka şubesinde değil de, aynı bankanın başka bir şubesinde ibraz edilmesi halinde tâbi tutulduğu işlemlere şu aşağıdakiler eklenmektedir :

1. **Servis'teki memur :**

a — Çekin üzerine çekildiği hesabın bulunduğu banka şubesinden telefonla provizyon alır. (*) Telefon konuşmasında:

- 1) Hesap bakiyesinin ibraz edilen çeki ödemeye müsait olup olmadığını,
- 2) Çekin ilgili hesap için verilmiş çek defterine ait olup olmadığını,
- 3) Çek no. sunu ve numaradaki teselsülün uygun olup olmadığını,
- 4) Ve diğer şekli kontrol unsurlarını telefona cevap veren şube memurundan sorar,
- 5) Şube memuruna icabına göre imzayı tarif ettirir ve ibraz edilen çekin üzerindeki imzayı bu şekilde kontrol eder.
- 6) Provizyonu veren memurun adını ve soyadını öğrenir ve çekin üzerine yazar,

(*) Tabiatile bu provizyon alma işi, otomatik telefonla ulaşılabilen şubeler için kolaydır. Uzak şehirler arasındaki çek muamelesi ile müşterinin başka yerdeki şubede bulunan vadesiz tasarruf hesabından para çekmesi muamelesi arasında, uygulanan işlemler bakımından fark yoktur.

7) Belirli bir miktardan fazla tutarda olan çekler için günlük şifreyi, daha küçük tutarlar için gizli kelimeyi (parola) sorar,

8) Gizli kelime ya da şifrenin doğruluğunu kontrol eder.

b — Daktilo ile 5 kopyalı bir ödeme, ya da borç mektubu doldurur. Bu kopyalı belgeler çekin üzerindeki önemli bilgileri içine alır ve kopyalar, muamele son bulduktan sonra, muhasebeye, müşteriye ve diğer ilgili yerlere verilir.

c — Muamelenin diğer safhaları I'deki durumun aynıdır.

III. Çekin bir ödeme vasıtası olarak, ya da nakde çevrilme amacıyla, başka bir banka şubesinde ibraz edilmesi halinde tâbi tutulduğu işlem, esas itibariyle II'deki durumun aynıdır. Ancak; çeki ibraz edenin o şubede, ya da aynı bankanın diğer bir şubesinde hesabı yoksa, çekin tâbi tutulduğu işlem ile, emre yazılı senetlerin tâbi tutulduğu işlem arasında -istisnai olarak yapılan muameleler dışında- fark gözetilmemektedir. Bu türlü çekler tahsil'e verilen emre yazılı senetler gibi «tahsil»e alınır ve tahsil edildiği zaman ibraz edene ödenir.

Görüleceği üzere bu son durumda, çekin bir ödeme vasıtası olması vasfı tamamen ortadan kalkmaktadır. Yazının başında verilen örnekler de bu noktayı belirtmek için sunulmuşlardır. Ancak çeklerin bankalarca bir ödeme vasıtası olarak kabul edildiği hallerde dahi, (Yukarki I ve II no.lu haller) çekin tâbi tutulduğu güç ve karışık işlemler, çekin bir ödeme vasıtası olarak kullanılma vasıflarını geniş ölçüde ortadan kaldıracak özelliktedir.

Bu sebeplerle yurdumuzda, çek tedavülünün yaygınlaştırılmasını engelleyen bir fasit dairenin uzun süredir ortadan kaldırılamamış olması, bu amacın gerçekleşmesiyle sağlanacak faydaları da engellemektedir. Diğer bir deyişle, bankalar çeklerin bir ödeme vasıtası olarak kullanılmasını güçleştirdikleri için, halk ve ticarethaneler çekli muameleleri imkân ölçüsünde azaltmaya çalışmakta, halk ve ticarethaneler çek kullanılmasını sınırladıkları için bu alanda alınabilecek etkili tedbirlerin sonuçları, bankalar bakımından fazla menfaatli görülmemektedir. Fakat eğer çek tedavülünün bu dergide daha önce ve yukarda belirtilmiş faydalarından yurt ekonomisinin yararlandırılması düşünülüyorsa, bu fasit dairenin ortadan kaldırılması gerekli bulunmaktadır. Bunun sorumluluğu, halk ve ticarethanelerden çok bankalara düşmektedir. Çünkü çek teda-

vülünün yaygınlaşmasından en büyük menfaati sağlayacak olan yine bankacılık sistemimizdir.

Bu dergide daha önce bir yabancı ülkenin bu konuda aldığı tedbirlerle ilgili bir çeviri (*) bir bankamızın bu konuda Yurdumuzda uyguladığı bir tecrübe (**) ve iki teklif yazısı (***) yayınlanmıştır. Bu yazıda çekle ilgili banka muamelesinin ayrıntılarını vermek suretile, aslında banka faaliyet veriminin artırılması bakımından bütün banka muamelelerine uygulanması gereken bir metodla, bu işlemlerin kolaylaştırılması suretile çek tedavülünün yaygınlaştırılmasının nasıl mümkün olabileceği belirtilmek istenmiştir. Aşağıdaki teklifler bankalarımızca denendiği takdirde kısa zamanda büyük faydaların elde edileceği görülecektir. Kademeli olarak sonuca gitmek de mümkündür. Burada teklifler şöylece sıralanacaktır:

1 — En başta çekin bir ödeme vasıtası olarak kabulünü sağlamak şarttır. Bunun için şunlar yapılabilir:

a — Bir çek hesabı açtırmak için banka şubesine baş vuran müşterileri, baştan çok iyi bir incelemeye tâbi tutulmalı, banka şubeleri, istihbarat kaynaklarından yararlanarak, ancak yüzde yüz güvenebilecekleri müşterilerine çek hesabı açmalı ve çek defteri vermelidirler. Aslında çek hesabı açtırmak bu gibi müşteriler için aynı zamanda bir nev'i itibar muamelesi olacağından, bankanın normal istihbarat kaynakları bu amaçla kolayca kullanılabilir. Ve banka şubelerinde, özellikle küçüklerinde, bu türlü müşterilerin çoğu şube yetkililerince yakından tanınacağından veya tanınması gerektiğinden bu alanda güçlük söz konusu olmamalıdır.

b — Belirli tutara kadar (meselâ her çek karnesi için 500,- T.L.'ya) kadar olan çeklerde çek verilecek müşteriler hakkında yukarıda sözünü ettiğimiz araştırma yapıldığına göre bankalararası bir anlaşmaya dayanarak, bu gibi çeklerden doğacak riskin kabulü suretiyle, Yurdumuz ve Banka kredi sistemimizde bu derece önemli bir konunun çözümü sağlanabilir (**).

(*) Bakınız: DREZE, Jacques, «Banka Mevduatı ve Çek Kullanılışı» La Revue de la Banque, 1956 sayı 9-10. Banka Dergisi Cilt I, sayı: 4 Çevirenler: Dr. Ali Özgüven, Asist. Akın İlkin.

(**) Bakınız: Durakbaşı, Necdet, «Çekle Ödeme Sisteminin Geliştirilmesi İmkânları» Banka Dergisi, Cilt: I Sayı: 3

(***) Necdet Durakbaşı'nın sözü geçen yazısı ve Aysan, Mustafa «Yurdumuzda Çek Kullanılması Nasıl Daha Yaygın Hale Getirilebilir». Banka Dergisi Cilt I, Sayı 5.

c — Belirli tutardan yukarı çeklerde imza kontrolü için, özellikle televizyonlu telefon sisteminden yararlanılabilir.

d) Müşteri ile temas eden servis memuruna veya servis 2. imza yetkilisine bu konuda nihai yetki verilmelidir. Her üç şekilde ibraz edilen çeklerle ilgili ne türlü işlem yapılacaksa, bunları, yukarıda «servis memuru» veya hiç değilse «servis şefi» şeklinde belirtilen banka elemanı yapmalıdır. Çek ile ilgili belgeler şube içinde elden ele dolaştırılmamalıdır (**).

e) Çeki ödeme için alan, ya da çek karşılığında para ödeyen banka şubesi için, eline aldığı çek, yeterli bir belgedir. Ayrıca müşteri önünde 5 kopyalı ödeme veya borç mektubunun doldurulmasına lüzum yoktur. Çeki ödeme belgesi (fişi) olarak değerlendirmek ve muameleye koymak mümkündür. Banka kayıtları bakımından yapılacak diğer işlemler daha sonra yapılabilir.

2 — Çekin kabulü, ya da da çek karşılığında para ödeme işlemi ile, bu işlemin gerektirdiği muhasebe, kayıt ve haberleşme işlemleri birbirinden ayrılmalıdır. Bu yapıldığı takdirde hem dünya bankacılık tabikatına uyulmuş, hem de yukarıda anlatılan dolambaçlı usuller muhafaza edilse dahi, müşteri-servis memuru münasebetlerinin gerektirdiği işlerin kolayca ve çok kısa bir zamanda sonuçlandırılması gerçekleştirilmiş olacaktır.

Halkın banka hizmetlerini kullanmaya alıştırmaya ve tasarrufların bankalarda biriktirilmesi, bütünü ile bankacılık sistemimizde faaliyet veriminin ve banka mevduatının artırılması gibi Türk Bankacılığının can alıcı meseleleriyle ilgili bulunan bu konuda yukarıdakilere benzer tedbirler alınmadan, halkın banka hizmetlerine ve çek kullanmaya alışkın olmamasını garip karşılamamak, bu noksanlığın suçunu halktaki eğitimi noksanına yüklememek gereklidir. Üstelik yukarıdakilere benzer tedbirleri ilk defa olarak alan bankamız, bu alanda önemi küçümsenmeyecek bir kâr artışı sağlayacaktır. Meseleyi böyle gördüğüm için herhangi bir bankamızın bu konuda önderliği ele almakta bu kadar gecikmesini hayretle karşılamaktayım.

(**) Bu konuda, bazı bankalarımızda servis şeflerine 1. derece imza yetkisi verilmesi ve böylece işlemlerin servis içinde tamamlanması şeklindeki uygulama olumlu bir adım ise de, hiç değilse belirli hadde-meselâ 10.000 TL. ya kadar çeklerde tek imza ile yetinilmesi uygun olur.

Başarınız ve istikbaliniz

tutumlu ve isabetli kararınıza bağlıdır.

Türkiye Vakıflar Bankasında

açtıracığınız her hesap

buyolda sizin için

en büyük şanstır.

Türkiye
Vakıflar
Bankası

İŞLETMELERDEKİ BELLİ BAŞLI FONKSİYONLARIN YÜRÜTÜLMESİNDE HESAP İŞLERİYLE HESAP PLÂNININ ÖNEMİ (*)

II.

Azız Tahsin BALKANLI

I. Giriş

İşletmenin sevk ve idaresine adeta ışık tutan «Hesap işleri mekanizmasının», her işletmenin kendi maksadına ve bünyesine uygun bir «dekanümerik hesap plânı» tanzim edilmeden harekete geçmesinin mümkün olamayacağını bundan evvelki yazımızda belirtmiştik. Böyle bir hesap plânı olmadan, bilhassa maliyet masraflarının hesaplanması ve doğru bir «satış fiyatı»nın bu sayede elde edilebilmesini tasavvur etmek pek de mümkün olmayacağı gibi, millî ekonominin nüvelerini teşkil eden çeşitli işletme branşlarını belirli ve birbirine uygun bir «hesap nizamı» içine almadan çeşitli kanunlarla devlete yüklenmiş olan inceleme ve denetleme görevlerinin yerine getirilmesinin ve bir memleketin yüksek yararlarına uygun bir iktisadî politikanın tayininin sağlam temellere dayanamayacağı muhakkaktır.

Dekanümerik hesap plânının bu önemli foksiyonunu göz önünde tutarak, bu yazımızda, böyle bir plânın mahiyeti ile bünyesini belirtmeğe gayret edeceğiz.

II. Hesap plânının tarihçesi

İşletme İktisadî ilminin kurucularından olan meşhur Alman Profesörü «Schmalenbach», muhasebedeki hesapların taksimatı ve tertibi üzerinde yapmış olduğu birçok incelemeden sonra ilkin 1935 yılında dekanümerik bir tertibe dayanan «Umumi Hesap Şemasını» tanzim etmiş ve bu şemayı 0 dan 9 a kadar numaralamak suretiyle 10 kısma ayırmıştır.

(*) Bu yazının ilk kısmı Eylül 1967 sayımızda çıkmıştır.

Hesapların böyle bir şemaya göre sınıflandırılmasının işletmelere ve dolayısıyla milli ekonomiye sağlayacağı faydalar ilgililer tarafından hemen kavranmış ve evvelâ 11.11.1937 ve bunu müteakip de 16.11.1939 tarihli kararnamelerle, Almanya'da, muayyen işletme branşlarına uygun muayyen hesap plânlarının kullanılması umumileştirilmiştir. İkinci Dünya Harbini müteakip, Sanayi Birlikleri Umum Müdürleri ve İngiliz, Amerikan ve Fransız işgâl bölgeleri mümessillerinin de iştirâkiyle teşekkül eden işletme iktisadî komisyonunun 11.11.1949 tarihli toplantısında, sanayi işletmelerine uygun bir hesap plânı kabul edilmiştir. Bu plân, 1940 senesinde neşredilen hesap plânının, son gelişmeler ve ihtiyaçlar göz önünde tutularak, islâh ve tadil edilmiş bir şeklidir. Diğer hesap plânları gibi bu plân da, ondalık sisteme göre sınıflandırılmış bulunmakta ve 0-9 numaralı 10 hesap sınıfını ihtiva etmektedir.

Bilhassa Sanayi İşletmelerinde elde edilen olumlu sonuçlar üzerine çeşitli sanayi grupları için ayrı hesap plânlarının tanzimi cihetine gidilmiş ve bu meyanda mensucat sanayii grubu için de ayrı bir hesap plânı kabul edilmiştir. (Bak: Aziz T. Balkanlı — İktisat ve Maliye Mecmuası : 15.12.1955 — Cilt II/sayı 9)

Almanya'daki bu gelişmenin en son safhasını, Kasım 1952 yılında «Nakliyat Şirketleri» için kabul edilen Hesap Plânı teşkil etmektedir. Bu işletme branşının Memleketimizde gittikçe gelişmekte olduğunu ve bu konu ile ilgili neşriyatta böyle bir hesap plânına henüz rastlanmadığını göz önünde tutarak, hesap plânının bünyesini belirtmek amacıyla, aşağıda böyle bir hesap plânını misâl olarak ele alacağız.

III. Hesap plânının ana mefhumu ve sağladığı başlıca faydalar

Hesap plânının ana mefhumu, kökü «ev ekonomisi»ne dayanan ve Fransızcada «Avoir une place pour chaque chose et mettre chaque chose à sa place = Her şey için önceden bir yer ayırmak ve her şeyi yerine koymak» dövizıyla ifade edilmiş olan önemli bir organizasyon prensipine dayanmaktadır. Bu prensibe göre, bir işletmenin dahil bulunduğu meslek grubunun ve bu grup içinde belirli bir işletmenin özelliklerine göre vuku bulacak ve vukuu önceden tasavvur ve tahmin edilebilecek bütün işlemler ve olaylar için belirli hesap sınıfları ve bunlara bağlı hesap grupları için de önceden bir «yer» yani bir hesap ayrılmakta ve sözü geçen işletmenin faaliyeti esnasında vuku bulan işlemler bu «yer» lere yani hesaplara geçirilmektedir.

Bu ana mefhumun bilhassa işletme istatistiği ve işletme mukayese hesapları açısından sağlayacağı nice hizmetlerin yanı başında, «Hesap plânı» aşağıdaki önemli hizmetleri de sağlamaktadır :

- 1) Hesapları elâstikî ve sistematik bir surette tanzim etmek,
- 2) Münferit hesapları, sermaye devrinin hususiyetlerine göre hem müessesenin faaliyeti ve hem de malî bakımdan intibak ettirmek,
- 3) Hesapların muhteviyatında bir tecanüs ve bir birlik temin etmek,
- 4) Kısa vadeli netice hesaplarının (aylık bilânçoların) kendiliğinden ve mümkün mertebe bir isabetle elde edilmesini sağlamak,
- 5) Masraf neveleri muayyen bir sistem ve maksat dahilinde gruplanmış olduğundan, maliyet masraflarının hesaplanmasında, masraf tevzi anahtarlarındaki isabetin takibini ve masrafların alacağı seyre göre tadilini kolaylaştırmak,
- 6) Müessesenin faaliyetini ve durumunu etkileyen hesapları kolayca görülür ve iyice anlaşılır bir esasa dayandırmak,
- 7) Her muhasibin tutmakta olduğu defterlere bir gün zarfında geçirdiği kayıtların, günlük defteri kebir mizanına müsteniden doğruluğunun kontrol imkânını vermek suretiyle «hata sahalarını» zaman ve mevzu bakımından daraltmak,
- 8) Muhtelif hesap gruplarının veya bu grupların kendi aralarındaki nispet ve münasebetlerini tetkik etmek ve bu suretle işletmenin bünye ve faaliyeti hakkında bir hüküm vermek gayesini güden işletme ve bilânço analizlerinin en az bir emekle ve azamî bir isabetle yapılmasını mümkün kılmak,
- 9) Hesap plânına dayanan bir muhasebe sistemi, mevcutları açıkça gösterdiğine göre sürekli envanter usulü tatbik etmek ve aynı zamanda, sene sonu envanter sayımlarında elde kuvvetli esaslar mevcut bulundurmamak,
- 10) Bilumum hesaplar, rakkamla ifade edildiğinden, ihtiyaç halinde muhasebenin makineleşmesini mümkün kılmak,
- 11) Hesap plânı, bir mütehaşşıs tarafından tanzim edileceğinden, gelişi güzel kimselerin derme çatma hesaplar açmalarını önlemek,
- 12) En nihayet, muayyen hesap devreleri arasında kolaylıkla mukayeseler yapılmasına imkân vermek.

IV. Nakliyat şirketleri için tertip edilmiş olan bir hesap plânı örneği ve bu plânın mümeyyiz vasıfları

Hesap işleri mekanizmasının rolünü daha canlı bir surette belirtebilmek amacıyla ve bu konudaki yayınlarda henüz rastlanmadığını göz önünde tutarak, aşağıda, Nakliyat Şirketleri için tanzim edilmiş olan bir «Hesap Plânı»nı örnek olarak ele alacağız. Bu sahadaki tatbikatçı-

lara daha geniş bir fikir verebilmek için, sözü geçen hesap plânının şu özellikleri taşıyan bir Nakliyat Şirketi için tertip edildiğini farzetmekteyiz:

- a) Farzedilen şirket, bir Anonim Şirkettir.
- b) Öz nakil vasıtası olarak 2 şilebi ve kara nakliyatı için de muhtelif kamyonları mevcut bulunmaktadır.
- c) Kendi öz malı olarak, içinde faaliyette bulunduğu bir binası ve aynı binanın altında da kamyonların barındığı bir garajı vardır.
- d) Öz nakil vasıtaları arasında bulunan iki şilep kömürle işlemektedir ve adları da «Ozan» ve «İnan»dır.
- e) Şirketin Ankara'da bir bürosu, İzmir'de de bir şubesi vardır.

Sözü geçen Şirketin muhasebe sistemi içindeki bütün hesapları aşağıdaki hesap sınıfları içinde yer almış bulunmaktadır:

- Sınıf : 0 — Sabit kıymetler, sermaye, ihtiyatlar, karşılıklar, uzun vadeli taahhütler ve iştirakler hesapları
- » : 1 — Malî hesaplar
 - » : 2 — İşletmeyle ilgili olmayan gelirler ve giderlerle muvakkat, mutavassıt ve nazım hesaplar
 - » : 3 — Stoklar ve mevcutlar
 - » : 4 — Masraf neveleri
 - » : 5 — Masraf yerleri (vapurculuk, kamyonculuk ve nakliyat)
 - » : 6 — İlerideki gelişmelerde kullanılmak üzere boş bırakılmıştır.
 - » : 7 — Masraf mahsup hesapları
 - » : 8 — Masraf hamilleri (hasılat ve satış hesapları)
 - » : 9 — Netice ve kapanış hesapları

Mezkûr hesap sınıfları dahilindeki çift rakkamlı hesaplar, defteri kebir hesaplarını teşkil etmektedir. Her defteri kebir hesabı üç rakkamlı tali hesaplara ve birçok tali hesap da kendi bünyesi içinde dört rakkamlı müfredat hesaplarına ayrılmış bulunmaktadır.

Yukarıda gösterilmiş olan hesap şemasına uygun olarak aşağıdaki hesap plânı tanzim ve tertip edilmiştir:

- 00 SABİT KIYMETLER
- 001 Binalar ve arsalar
- 002 Deniz nakil vasıtaları
 - 0020 Ozan vapuru
 - 0021 İnan vapuru
 - 0022
- 003 Kara nakil vasıtaları
 - 0030 Kamyonlar
 - 0031 Hizmet otoları
 - 0032
- 004 Demirbaş eşya
 - 0040 Yazıhane demirbaşı
 - 0041 Büro makineleri
 - 0042

- 005 Tesisat ve aletler
- 006 İlk tesis ve kuruluş masrafları
 - 01 GAYRİ MADDİ SABİT KIYMETLER
 - 02 SERMAYE VE İHTİYAT AKÇELERİ
- 020 Sermaye
 - 021 Ödenmemiş sermaye
 - 022 Kanunî ihtiyat akçesi
 - 023 Fevkalâde ihtiyat akçesi
 - 024
 - 03 KIYMET TASHİHİ HESAPLARI
- 030 Amortisman karşılıkları
 - 0300 Binalar amortisman karşılığı
 - 0301 Garajlar amortisman karşılığı
 - 0302 Deniz nakil vasıtaları amortisman karşılığı
 - 0303 Kara nakil vasıtaları amortisman karşılığı
 - 0304 Demirbaş ve büro makineleri amortisman karşılığı
 - 0305 Tesisat ve aletler amortisman karşılığı
 - 0306
- 031 Mahsup edilecek tahmini amortisman karşılıkları
- 032 Masraf karşılıkları
 - 0320 Umumî masraflar karşılığı
 - 0321 Muhtemeî masraflar karşılığı
 - 0322 Müşterek işletme masrafları karşılığı
- 033 Şüpheli alacaklar karşılığı
- 034 Senetlerin bilânço günündeki kıymete irca karşılığı
- 035 Yenileme fonu
- 036 Muhtelif zararlar karşılığı
- 037
- 04 SAFİ NETİCELER
 - 040 Dağıtılacak bilânço devresi sâfi kârı
 - 041 Bilânço devresi zararı
 - 042 Geçmiş yıllardan müdevver kâr bakiyeleri
 - 043 Geçmiş yıllardan müdevver zararlar
- 05 BİR SENEDEN UZUN VADELİ TAAHHÜTLER
- 050 Bina ipotek borçları
- 051 Gemi ipotek borçları
- 052 Diğer uzun vadeli taahhütler
- 06 KANUNİ İHTİYATLAR KASASI
- 07
- 10 KASA
- 11 BANKALAR
- 12 ESHAM VE TAHVİLLER
- 13 BORÇLULAR
 - 130 Nakliyat işletmeciliğinden borçlular
 - 131 Vapur işletmeciliğinden navlun borçluları
 - 132 Şüpheli borçlular
 - 133 Borçlu personel hesabı
 - 134 Gelirlerimizden yapılan % 15 stopajlar

- 135 Muhtelif borçlular
- 136
- 14 ALACAK SENETLERİ
- 140 Alacak senetleri portföy mevcudu
- 141 Teminat olarak verilen alacak senetleri
- 142 Tahsile verilen alacak senetleri
- 143 Tahsili geciken alacak senetleri
- 15 ALACAKLILAR
- 150 Bankalar
- 151 Bayiler
- 152 Emanetler
 - 1520 Vergi daireleri hesabına tevkifat
 - 1521 İşçi Sigortaları Kurumu
 - 1522 Nakliyat vergisi
- 153 Bedeli ödenmemiş faturalar
- 154 Muhtelif alacaklılar
- 16 BORÇ SENETLERİ
- 17 CARİ HESAPLAR
- 170 Muhabir nakliyat şirketleri
- 171 Şubeler ve bürolar
 - 1710 İzmir Şubesi
 - 1711 Ankara Bürosu
 - 1712
- 172 Hissedarlar cari hesapları
- 173 Muhtelif cari hesaplar
- 174
- 18
- 20 İŞLETMEYLE İLGİLİ OLMAYAN GİDERLER
- 200 Finansman masrafları
 - 2000 Verilen faizler
 - 2001 Verilen komisyon ve masraflar
 - 2002 Erken ödeme iskontosu
- 201 Değerlendirmeye zararları
- 202 Hukukî masraflar
- 203 Yardım ve bağışlar
- 204 İşletmeyle ilgili olmayan muhtelif zararlar
- 205 Sabit kıymetler satışından zararlar
- 206
- 21 İŞLEYMEYLE İLGİLİ OLMAYAN GELİRLER
- 210 Finansman gelirleri
 - 2100 Alınan faizler
 - 2101 Esham ve tahvilât cüzdanı gelirleri
 - 2102 Alınan erken ödeme iskontosu
- 211 Alınan tazminatlar
- 212 Değerlendirme kârları
- 213 Hurdalar, döküntüler ve enkaz satışları
- 214 Arızî gelirler
- 215 İşletmeyle ilgili olmayan muhtelif gelirler

- 216 Sabit kıymetler satışından gelirler
- 217
- 22 MUVAKKAT BORÇLULAR
- 220 Verilen depozitolar ve avanslar
- 221 Akreditifler
- 222 Tekemmül etmemiş inşaat ve tamirat
- 223 Vapur avaryaları
- 224 Küçük kasa
- 225 Vapurlardaki kasa mevcutları
 - 2250 S/S Ozan kasası
 - 2251 S/S İnan kasası
 - 2252
- 226 Tedricen itfa edilecek masraflar
 - 2260 Tedricen itfa edilecek idare masrafları
 - 2261 Tedricen itfa edilecek işletme masrafları
- 227 Muhtelif muvakkat borçlular
- 228
- 23 MUVAKKAT ALACAKLILAR
- 230 Bankalar akreditif hesapları
- 231 Alınan depozitolar ve avanslar
- 232 Muhtelif muvakkat alacaklılar
- 233
- 24 NAZİM HESAPLAR
- 240 Teminat mektupları
 - 2400 Verdiğimiz teminat mektuplarından borçlular
 - 2401 Verdiğimiz teminat mektuplarından alacaklılar
 - 2402 Aldığımız teminat mektuplarından borçlular
 - 2403 Aldığımız teminat mektuplarından alacaklılar
- 241 Teminata verilen esham ve tahviller mütesellimleri
- 242 Teminata verilen esham ve tahviller cüzdanı
- 243 Muhtelif nazım hesaplar borçluları
- 244 Muhtelif nazım hesaplar alacaklıları
- 245
- 30 EMTİA MEVCUT HESABI
- 31 MALZEME STOKLARI
- 310 Gemi malzemeleri
- 311 Tamirat malzemesi
- 312 Akaryakıtlar
- 313 Kömürler
- 314 Sair malzemeler
- 32 GEMİ KUMANYALARI
- 320 S/S Ozan kumanyası
- 321 S/S İnan kumanyası
- 322
- 33 YEDEK PARÇALAR
- 330 Vapurlar yedek parçaları
- 331 Kamyonlar yedek parçaları
- 332 Sair yedek parçalar

- 34 MUHTELİF STOKLAR
- 340 Kırtasiye ve matbua
- 341 Damga pulu
- 342 Sair stoklar
- 40 UMUMİ MASRAFLAR
- 400 İdare masrafları
 - 4001 İdare meclisi azaları ücretleri
 - 4002 İdarî personel masrafları ve ücretleri
 - 4003 İdarî personel ikramiyeleri
 - 4004 İdarî personel sosyal sigorta primleri işveren hissesi
- 401 Sosyal masraflar
 - 4010 İlâç ve tedavi masrafları
 - 4011 Muhtelif sosyal yardımlar
- 402 Daire masrafları
 - 4020 Bina ve demirbaş bakım ve tamirâtı
 - 4021 Bina ve demirbaş sigorta primleri
 - 4022 Aydınlatma, ısıtma ve su sarfiyatı
 - 4023 Müstahdem melbusat masrafları
 - 4024 Sair daire masrafları
- 403 Muhabere ve kırtasiye masrafları
 - 4030 Posta ve telgraf masrafları
 - 4031 Telefon masrafları
 - 4032 Kırtasiye ve matbua sarfiyatı
- 404 Vergi, rüsum ve aidat
 - 4040 Bina ve arazi vergileri
 - 4041 Belediye resimleri
 - 4042 Noter harçları
 - 4043 Harçlar ve kaydiyeler
 - 4044 Ticaret odası ve meslekî birlikler aidatı
 - 4045 Damga pulu sarfiyatı
 - 4046
- 405 Amortisman masrafları
 - 4050 Bina amortisman masrafı
 - 4051 Demirbaş amortisman masrafı
 - 4052 Tesisat amortisman masrafı
 - 4053 Hizmet otoları amortisman masrafı
 - 4054
- 406 Muhtelif umumî masraflar
 - 4060 İlân ve reklâm masrafları
 - 4061 Abonmanlar ve kitaplar
 - 4062 Seyahat masrafları
 - 4063 İş takip masrafları
 - 4064
 - 4065 Müteferrik umumî masraflar
- 407 Şubeler ve bürolar masrafları
 - 4070 Ankara Bürosu masrafı
 - 4071 İzmir Şubesi masrafı
 - 4072
 - 4073

41 MÜŞTEREK İŞLETME MASRAFLARI

- 410 Vapur ve nakliyat işletmesi servisleri personel masrafları
 - 4100 Maaşlar ve ücretler
 - 4101 İkramiyeler
 - 4102 Sosyal sigorta primleri işveren hissesi
 - 4103 İşten çıkma tazminatı
 - 4104

42 VAPURLAR DİREKT MASRAFLARI

- 420 Ozan vapuru direkt masrafları
 - 4200 Ozan personeli aylık ve ücretleri
 - 4201 Sosyal sigorta primleri işveren hissesi
 - 4202 İhrakiye sarfiyatı
 - 4203 Kumanya sarfiyatı
 - 4204 Sigorta primi
 - 4205 Tamirat masrafı ve malzeme sarfiyatı
 - 4206 Amortisman masrafları
 - 4207 Liman ve acente masrafları
 - 4208 Ozan vapuru müteferrik masrafları
- 421 İnan vapuru direkt masrafları
 - 4210 İnan personeli aylık ve ücretleri
 - 4211 Sosyal sigorta primleri işveren hissesi
 - 4212 İhrakiye sarfiyatı
 - 4213 Kumanya sarfiyatı
 - 4214 Sigorta primi
 - 4215 Tamirat masrafı ve malzeme sarfiyatı
 - 4216 Amortisman masrafları
 - 4217 Liman ve acente masrafları
 - 4218 İnan vapuru müteferrik masrafları

422

43 KAMYONLAR DİREKT MASRAFLARI

- 430 Kamyonlar personel masrafları
 - 4300 Kamyon personeli aylık ve ücretleri
 - 4301 Sosyal sigorta primi işveren hissesi
 - 4302
 - 4303 Kamyon personeli müteferrik masrafları
- 431 Kamyonlar akaryakıt sarfiyatı
- 432 Kamyonlar plâka vergisi
- 433 Kamyonlar tamirat masrafı ve malzeme sarfiyatı
- 434 Kamyonlar sigorta primi
- 435 Kamyonlar amortisman masrafı
- 436
- 437
- 438 Kamyonlar müteferrik masrafları

44 SAİR NAKLİYAT DİREKT MASRAFLARI

- 440 Tahmil ve tahliye masrafları
- 441

50 İŞLETME MASRAF HESAPLARI

- 500 Vapurculuk masraf hesapları
- 501 Kamyonculuk masraf hesapları
- 502
- 51 NAKLİYAT MASRAF HESAPLARI
- 510 Deniz nakliyat masraf hesapları
- 511 Kara nakliyatı masraf hesapları
- 512 Karma nakliyatı masraf hesapları
- 513
- 60
- 70 HASILÂT VE MASRAF MAHSUP HESAPLARI
- 700 Deniz nakliyatı hasilâtı mahsup hesabı
- 701 Kara nakliyatı hasilâtı mahsup hesabı
- 702 Karma nakliyat hasilâtı mahsup hesabı
- 703
- 80 HASILÂT VE SATIŞ HESAPLARI
- 800 Vapurculuk hasilât hesabı
- 8000 Ozan vapuru hasilât hesabı
- 8001 İnan vapuru hasilât hesabı
- 8002
- 801 Kamyonculuk hasilât hesabı
- 802
- 803
- 804 Deniz nakliyatı hasilât hesabı
- 805 Kara nakliyatı hasilât hesabı
- 806 Karma nakliyat hasilât hesabı
- 807
- 90 NETİCE VE KAPANIŞ HESAPLARI
- 900 İşletme netice hesabı
- 901 Kâr ve zarar hesabı
- 902 Bilânço hesabı

V. Netice

İşletme iktisadî ilminin ışığı altında gelişmiş bulunan ve iktisaden ilerlemiş memleketlerde otuz yılı aşan bir süreden beri tatbik edilmekte olan hesap plânları sayesinde «hesap işleri mekanizması»nın da gelişmesi mümkün olmuş ve bu elverişli imkânlar altında işletmeleri sevk ve idare edenlere modern «görüş vasıtaları» sağlanmıştır. Nitekim bu görüş vasıtalarından yoksun bulunan bir işletmenin şuurlu ve isâbetli bir istikâmete doğru yöneltildiğini tasavvur etmek pek de mümkün değildir.

Bunun yanı başında, başta vergi beyannamelerinin incelenmesi olmak üzere devlete yüklenmiş olan birçok görevlerin, bu «görüş vasıtalarından» yoksun ülkelerde gereken isâbetle ve en az külfetle yapıldığı da tasavvur edilmemek gerekir.

İktisaden geri kalmış memleketlerde sermaye piyasalarının tees-

süs etmemesinin büyük bir sebebi de, halkın anonim şirketlere olan itimatsızlığından ve bu itimatsızlık da, ticaret kanunlarında öngörül-
müş olmasına rağmen, bu şirketlerin umumiyetle hakikî bir denetleme-
den yoksun bulunmasından doğmaktadır. Bu denetleme görevi, bu sa-
hada iktisası olan ve geniş halk tabakalarının inandığı kimselere veril-
se dahi, şematik bir hesap plânına ve bu sayede işleyen modern bir he-
sap işleri mekanizmasına sahip olmayan büyük işletmelerin bir yıllık
faaliyetinin ve bu faaliyet esnasında yapılması muhtemel bazı yolsuz-
lukların görülmesi ve ortaya çıkarılması bir hayli güç ve bazı hallerde
de imkânsızdır.

En nihayet bir memleketin iktisadî politikasının isabetle tayini,
millî iktisadın nüvesini teşkil eden işletmelerden elde edilecek nice ve-
rilere de dayanmaktadır. Her işletme branşının durumunu ve faaliye-
tini belirtecek ve birçok rakkamlarla ifade edilecek olan bu veriler,
belirli iş kolları için tespit edilmiş «hesap şemaları» na dayanan mu-
hasebe ve dolayısıyla istatistik kaynaklarından alınmadığı takdirde bun-
lara dayanacak olan görüşlerin ve kararların bir hayli hatalı olacağı
muhakkaktır.

İşte yukarıda belirtmeye gayret ettiğimiz bu veya buna benzer
sebeplerle ve başta kamu yararı göz önünde tutularak birçok ileri
memleketlerde belirli meslek gruplarına göre tertiplenmiş «hesap plân-
ları» nın kullanılması ya kanunen mecbur kılınmış veya ticaret ve sa-
nayi odalarının tavsiyeleri ve bu da yetmediği takdirde kredi veren
bankaların baskıları altında artık tamamen umumileşmiştir.

Bu konuda Memleketimizdeki ilk neşriyata bir çeyrek asır önce
rastlandığı (*) ve gereken tavsiyeler bu makalenin yazarı tarafından
yaklaşık olarak 15 yıl evvel (**) yapıldığı halde bazı istisnalar dışında
ne özel sektördeki sorumlu işletme sahipleri veya idarecileri, ne de
kamu yararını göz önünde tutması gereken Devletin sorumlu makam-
ları bu hususta herhangi bir teşebbüsü ele almamışlardır. Bugüne ka-
dar vuku bulan ihmâllerin bilhassa Devlete büyük zararlara mal ol-
duğu ve işletmecilikte de birçok gelişmeleri frenlediği hesaba katılır-
sa, «görülmemiş kalkınma» serabından sonra «plânlı kalkınma» dev-
resine girmiş olan Memleketimizde, plânlı sevk ve idare temellerinden
yoksun bir kalkınmanın çok pahalıya mal olacağını ilgili Devlet Ma-
kamları ile Devlet Plânlama Teşkilâtına ve Odalar Birliğine hatırlat-
mayı belli başlı vazifelerimiz arasında mütalaa etmekteyiz.

(*) Ord. Prof. Alfred Isaac: Muhasebe Nazariyesi - İktisat Fakültesi Neşriyatı
No. 14 - İstanbul 1941.

(**) Aziz T. Balkanlı: Hesap Plânının Mahiyeti ve Modern Hesap İşlerindeki Öne-
mi - İktisat ve Maliye Mecmuası, Cilt II - sayı 9.

BAŞAK SİGORTA A. Ş.

Sermayesi : 3.000.000 TL.

Acente Sayısı : 750

YANGIN

NAKLİYAT

KAZA

HAYAT

VE

DOLU

HAYVAN HAYAT

HAYVAN BESI

TARLADA HUBUBAT,

TÜTÜN, PAMUK YANGINI

SİGORTALARINDA

YURDUN HER YERİNDE HİZMETTEDİR.

A D R E S : Halaskârgazi Cad. No: 15 Harbiye

TELGRAF : Başsigorta

TELEFON : 47 16 48 — 47 83 54 — 47 07 27

BANKA KOMİSYONLARI HAKKINDA BİR MÜTALÂA

Yazan : W. J. THORNE (*)

Çeviren : Necdet DURAKBAŞA

İngiltere'de «Fiyatlar ve Gelirler Millî Komitesi» nin 1967 Mayısında Bankaların faaliyetleri ve kârları üzerinde yayınladığı bir rapor çeşitli tartışmalara yol açtı. Özellikle bankalar bugüne kadar alışkın olmadıkları bir tenkit hücumu karşısında kalınca, biraz şaşırıldılar ve önce sert reaksiyonlar da verdiler.

Journal of The Institute of Bankers'ın Ağustos/1967 sayısından alınan bu etüd, bankacı gözü ile söz konusu raporun tahlil ve tenkidini yapmaktadır.

Yazıyı değerlendirirken Yurdumuz ve İngiltere'nin şartlarının farklılığı gözönünde bulundurulmalıdır. Ancak, şu gerçek ortadadır: Artık bankalar her yerde . bu konuda çok mutaassıp olan İngiltere'de bile tenkit süzgecinden geçirilmekte ve faaliyetleri ekonomi hizmetinde birer millî müessese olmaları açısından değerlendirilmektedir. BANKA

Fiyatlar ve Gelirler Millî Komitesinin 34 Sayılı Raporu (**)

1965 yılı Haziranında Hükümet, Fiyatlar ve Gelirler Millî Komitesinden, Midland Bank'ın personeli ile yaptığı son sözleşmeyi tetkik ve bu konuda bir rapor vermesini talep etmişti. Bu talebin ana gayelerinden biri, ücret artışlarının banka maliyetleri ve bunların müşteriye in'ikâsı üzerinde etkisini araştırmaktı. Komite, Kliring Bankalarının (***) ücret yükseltmelerini müşterilerden aldıkları komisyonlara in'ikâs ettirmediklerini tesbit etti. Bu tutumun sebebi ise, iş verimi artışı veya personelin daha iyi kullanılışından çok, banka gelirlerindeki dış sebeplere bağlı dalgalanma idi. Ancak, gelecekte maliyet artışlarının bu şekilde telâfi edilebileceği şüpheli bulunuyordu. «Midland Bank'ın bu hususta en fazla söyleyebileceği, yakın bir gelecekte, maliyet artışlarının müşterilere in'ikâsının söz konusu bulunmaması idi.»

(*) Mr. Thorne Bankacılar Enstitüsü Üyesi ve mahallî merkezlerimizin çok tanınan bir konferansçısıdır. 1958 yılında emekli olacağı sırada, Westminster Bankası İktisadî Araştırma ve İstihbarat Müdürü idi ve son yıllarda çeşitli banka ve firmalara iktisadî müşavirlik yapmıştır.

(**) Atıf yapabilmek maksadiyle Raporun kısa bir özeti (atıf yapılan kısımlar ve ana neticeler) ve Rapor hakkında 24/Mayıs tarihli Maliye Bakanlığı görüşü bu makalenin sonunda verilmiş bulunmaktadır.

(***) Kliring Bankaları deyimi Mevduat ve Ticaret Bankaları anlamına karşı gelmektedir. (Çevirenin Notu)

Rapor, bir kısım banka gelirlerindeki yükselişi önlemekle birlikte, henüz yeni faaliyet devresinde bir kuruluş olarak Komitenin, «görev» anlayışını ortaya koydu. Maliyetler, verim, hizmetlerin fiyatı, sevk ve idarenin kalitesi, beklenmiyen kârlar, likidite nisbetleri; bütün bunlara dokunulmuş ve her çeşit banka muamelesi, Komitenin genel amacına uygun şekilde tefsir edilmişti. Bu bankacılık camiasına bir ikâz olmuştur.

1966 yazında, Hükümetin talimatı üzerine, - belki de Komite lüzum göstermiştir, bilemiyoruz - Londra Kliring Bankaları, Banknot ihraç yetkisi de taşıyan İskoç Bankaları ve Kuzey İrlanda Bankalarının komisyon tarife esas ve nisbetleri, «kâr ve dividantlar ışığında» yeni bir tetkike tabi tutuldu. Hükümetin direktifi, Komite'nin, Merkez Bankası faiz haddi veya genel kâr hadleri gibi para - kredi politikası konularına eğilmesi değildi. Midland Bank araştırmasını hatırlayan Bankacılık Dünyası, Komite, bu kaydı yok sayınca şaşırmadı. Raporun 3. paragrafında, bu hususu teyit edercesine şöyle deniyor: «Banka komisyonlarının esaslarında bir değişiklik teklif ederken, bu değişikliklerin para - kredi kontrol teknikleri üzerindeki büyük tesirlerini de dikkate almak gerekecektir. Buna dayanarak, bu tesirlerin neler olabileceğini ve bunları ortadan kaldırmak üzere ne gibi tedbirler düşünülebileceğini göstermeği görevlerimiz arasında saydık.» Bu mahir mütalâa ile Komite «küçük bir Radcliff» raporu hazırladı ve bu raporun ifade tarzı, büyüğünden daha az saygılı oldu. Bu durumun, bazı çevrelerdeki direnmeyi haklı gösterip göstermeyeceği ayrı bir konudur.

Kârlar, Komisyonlar ve Yönetim

Böylece raporun resmî adı olan «Banka Komisyonları» başlığının yanıltıcı olduğu ortaya çıkıyor. Bu başlık, «Kârlar, Komisyonlar ve Bankaların Yönetimi» şeklinde olmalıydı. Biz raporu bu kapsamı ile tetkike tabi tutacağız. Öteyandan, Komitenin çoğu tavsiyelerinin bankaların başka malî müesseselerle ilişkilerine dokunduğu gözönüne alınarak, önce bankaların da dahil bulunduğu bu malî yapı hakkında birkaç söz söylemek gerekecektir. Rapora göre, İngiliz malî müesseselerindeki kaynaklar iki guruba ayrılabilir. Birincisi, «para arzı» ifadesine girebilecek ve 1965 de 12.000 milyon sterline varan tedavüldeki paralar + Bankalardaki, Kabul ve İskonto Müesseselerindeki mevduat. Toplam para arzının % 20 si paralara, % 70 si ise yerli bankalardaki çek hesapları (vadesiz tevdiat) ve vadeli tevdiata ait bulunmaktadır. İkinci olarak, «para benzeri ödeme vasıtaları»na geliyoruz ki, netice itibariyle, bunların paradan tefriki hayli zordur. Özellikleri ise, bankaların doğrudan kontrolü dışında kalmalarıdır. «Para benzeri» deyimi, biraz elâsti-

ki bir deyimdir. Şayet bu ifade, yapı şirketlerinde, tasarruf sandıklarında, posta kurumunda ve «hire purchase» (*) şirketlerinde bulunan mevduata hasredilirse, 9.000 milyon sterlin tutarındadır. Müstesna olarak, mahalli idarelerin kısa vadeli borçları bu rakama dahil edilirse, 1965 Aralık ayında, 11.000 milyon sterline ve tasarruf bonusu gibi «yatırım senedi benzerleri» de dahil edilirse daha yüksek bir rakama ulaşılır.

Bu iki kategori arasında, devamlı bir geçiş ve hayli mükerrer hesaplama vardır. Epeyce bir miktar «para benzeri» (meselâ, inşaat şirketlerinden..) bankalarda çek hesapları haline değişmektedir. Fakat, ayırım faydalıdır. Çünkü, Rapor, gittikçe fazlalaşan kaynaklar için mevduat bankaları ve para benzeri ödeme vasıtalarına sahip müesseseler arasındaki rekâbet üzerinde durmaktadır.

Şimdi artık Raporun muhtevasını tetkike geçebiliriz. Kısa olsun diye tetkiklerimiz, özel bir zorunluk olmadıkça, Kliring Bankaları'na hasredilecektir.

Kârlar

Kamu oyu, ilk defadır ki, bankaların gerçek kârlarının (vergiden önce ve vergiden sonra) ne şekilde geliştiğinden haberdar olmaktadır. Kaldı ki, bize verilen istatistik rakamlarında gerçek tutarların gözlerden saklandığı görülmektedir. 1965 yılı hariç tutulursa, - çünkü bu yıl çıkarılan «Maliye Kanunu» ile rakamların anlamları değişmiştir - durum şöyledir:

Yıl	Gerçek Kârlar	Gerçek Kârlar	Yayınlanmış Kârlar	Ödenen Temettüler
	(Vergiden sonra)	(Vergiden sonra)	(Vergiden sonra)	
1951	100	100	100	100
1964	311	369	345	392

1. ve 2. sütunlar, bankacılık dünyası dışında okadar merak uyandıran gizli ihtiyatlar da dahil, tüm ihtiyatları içine almaktadır. Bunların açıklanmaması hakkında raporda kabul edilen bir itiraz; her banka yöneticisinin bildiği gibi, ayrılan ihtiyat tutarlarının subjektif bir değerlendirmeye bağlı olmasıdır. Bankalar, ayrıca, bu bilgilerin açıklanmasının bankanın gerçek kârındaki ani düşüşleri gözler önüne sereceğini, bu durumun ise, müşterilerin güvenini sarsacağını ileri sürmektedirler. Komite, hiçbir Hükümetin bankalarda panik yaratacak mev-

(*) «Hire Purchase» Şirketleri, icar ve taksit suretiyle herhangi bir dayanır eşya, makine v.s. yi temin eden şirketlerdir. Taksitlerin hitamında satın alınan eşyanın mülkiyeti alıcıya geçmektedir.

duat çekilişine müsaade etmeyeceğini işaretliyerek bu noktayı ihmâl ediyor. Bu bir lütuf; ama mesele burada değil. Kaçınılması gereken husus, içeriye ve dışarıya karşı, Milli kredi düzeninin bir kısmının güçlük içinde bulunduğunu belli etmemektir. Bununla birlikte, bu düşünceler, halen bankalarımızın ve iskonto müesseselerinin istisnai hallerde faydalandıkları sıkı gizliliğin devamı için yeterli değildir. Hernekadar, Komitenin, «Hükümet, kâr ve ihtiyatların etraflıca açıklanmasını gecikmeden sağlamalıdır» şeklindeki tavsiyesi ile - şayet her banka ayrı ayrı kastediliyorsa - mutabık olunmayabilirse de, genel toplamların yıllık olarak yayınlanması ve her bankanın «Bank of England» e (*) kâr paylarını ve ayrılan ihtiyatların bildirmesi mümkündür. Bütün bunlar halen faraziyeden ileri geçemez ve durum «Şirketler Kanunu» nu incelemekte olan Meclis Komisyonundaki tartışmalarda bir sonuca bağlanacaktır.

Yukarıya çıkardığımız tabloda, iki nokta dikkati çekmektedir. Birincisi, gerçek kârların, ilân edilmiş kârlarla aynı paralelde olduğudur. Nitekim, iyi sonuç alınmayan yıllarda büyük gizli ihtiyatlar ayrılmış değildir. İkincisi, 4. sütundan, hissedarların 1964 yılında gerçek kâr payı olarak tatmin edildikleri anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, Raporun IV. ekinde belirtildiği üzere 1950 lerde hernekadar kâr payları daha düşük idi ise de, o tarihten bu yana daima iyi olmuştur.

Komisyonlar:

Bütün bunlardan daha ilgi çekici olanı, kârların nerelerden sağlandığıdır. Önce, çek hesaplarından alınan küçük komisyonlara değinelim. Herhalde, bunların bir kâr bırakacak komisyonlar olduğu şüpheli bir husustur. Ancak, bu komisyonlar, genel gelirler içinde % 10 gibi bir yer işgâl ettiklerinden üzerinde fazla durulmayacaktır.

Komite, bu az önemli komisyon gurubunu inceden inceye taradık-tantan sonra, «bu gibi komisyonların halihazır seviyesinin yüksek görünmediği» sonucuna varabiliyor. Bu ifade, hayli vefasızcadır. Çünkü, Rapor da belirtildiği gibi, hesap başına ortalama komisyon yılda 44 şilinden ibarettir. Ancak, Komite buna rağmen memnun görünmüyor. «Bankalar, her çeşit hizmet komisyonlarını katlandıkları masraflara uydurmalıdırlar; komisyon tarifeleri üzerindeki bankalar arası anlaşmalar tartışmaya açılmalıdır ve her banka komisyon tarifesini yayınlamalıdır.» Komite, şayet bu tavsiyelerin komisyon nisbetlerini düşüreceği kanısında ise yanılmaktadır. Bununla birlikte, bu tavsiyeler, bankaları

(*) İngiliz Merkez Bankası (Çevirenin Notu).

konu üzerine yeniden eğilmeye yöneltirse faydasız olmayacaktır. Son yıllarda, bankaların halkla ilişkilerinde bu konu kadar genişlikle ele alınmış olanı yoktur, diyebiliriz. Çek hesabı müşterilerinden % 42 sin-den hiçbir komisyon alınmadığına göre arta kalan % 58 inin günâhı ne? sorusuna, «müşteri sorarsa açıklarız, yoksa ne lüzumu var» demek hatalıdır.

Banka kârlarının en büyük kısmı, kamu sektörü ve özel sektöre yapılan ikrazlardan doğmaktadır. Herhangibir dönemde kâr payları ne ölçüde masrafların oluşumuna, yatırımların az gelir getiren aktiflerden, çok gelir getiren aktiflere kaymasına, faiz ödenen mevduat oranları arasındaki değişmelere ve bütün diğer faiz hadlerinin irtibatlı bulunduğu reeskont faiz haddi değişmelerine bağlıdır? Bankalar, bütün bu değişkenler üzerinde önemsiz şekilde etkilidirler. Meselâ, 1956 da, bankaların istekleri aksine, ikrazlar mevduatın % 28,7 si nisbetinde idi. 1965 de bu nisbet, % 48 in üzerindedir. Aynı devre içinde Devlet tahvillerine olan yatırımlar % 30 dan % 12 ye düştü. Pasif kısımda ise, vadeli - ihbarlı mevduattaki artışa karşılık, vadesiz mevduat (çek hesapları) % 68 den % 53 e düştü. Bankaların bu gelişmelere karşı yapabildikleri, aralarında bir anlaşma ile çek hesaplarına faiz vermemek; en az reeskont haddi kadar olmak üzere ikrazlara değişen faiz tarifeleri uygulamak, vadeli - ihbarlı mevduata, 7 gün içinde ihbarlı olanlar % 2 olmak üzere, reeskont haddinin altında faiz vermek olmuştur.

Bu durumda, diğer hususlar değişmez ise, banka kârlarındaki artış, sadece reeskont haddinin yükselmesine bağlı kalacaktır. Son 10 yılda, reeskont haddi ortalama % 5 civarında kaldı; netice olarak bankalar da erimiş ihtiyatlarını takviye ettiler ve ortaklarına daha iyi temettüler dağıttılar. Yüksek reeskont faizinden doğan banka kârları, Komite tarafından, aşırı kazançlar ve yeterli ihtiyatlar biriktikten sonra da aşırı temettüler sağlayan bir atıfet olarak değerlendirilmiştir. Buna ilâveten, bankaların mevduata ödeyecekleri faiz nisbetini aralarında birlikte bir anlaşma ile kararlaştırmaları, kâr aşırılıklarında amel sayılmıştır.

Komite, kamu yararına olarak, vadeli - ihbarlı mevduat faiz nisbetleri üzerindeki bankalar arası anlaşmanın kaldırılmasını ve bankaların uzun vadeli mevduat için diledikleri faizi ödiyerek rekâbet etmelerini teklif etmektedir. Yine, bankalar ikraz faiz nisbetleri hakkında mevcut anlaşmayı da feshetmelidirler. Bütün bunlar, bankalara sağlanmış görünen avantajları ortadan kaldırmağa yetmez ise; o takdirde yüksek reeskont haddinden doğan fazla imkânı nakten geri alma yolu vardır.

Öteyandan, düşük reeskont haddi sözkonusu olursa da, icabında, bu fondan ödeme yapılabilir. Komite bu tavsiyelerini bankaların gittikçe «para benzeri» ödeme vasıtalarına sahip müesseselere imkânlarını kaptırmaları olayına dayatmaktadır. 1959 ve 1965 yılları arasında kliring bankalarındaki mevduat hacmi Posta Kurumu hariç diğer bütün müesseselerde az, hatta milli istihsal hacmindeki yükselişten de daha az arttı. Bankalar bu durumun suçunu, rakip müesseseleri kredi tabikati bakımından serbest bırakırlarken, kendilerini sıkın Hükümetlerde bulmaktadırlar. Bu şikâyet kısmen haklı görülmeyle birlikte, Komite, bankalar arası anlaşmaları, bu durumun asıl sebebi olarak değerlendirdi. Nitekim, Komite, bankalar arası anlaşmaların bankaları faaliyetlerinde çok mahdut bir sahaya kısıkladığını, şayet mevduata ödenen faizler serbest bırakılırsa, bankaların şube teşkilâtlarını istifadeli şekilde yeni faaliyetlerde (meselâ «hire purchase» kredilerinde) kullanabileceklerini ve böylece rakip müesseseleri geniş ölçüde frenliyebileceklerini iddia etmektedir.

İktisadi İşler Bakanlığı, bankalararası «kısmî kartel» anlaşmalarının aleyhinde olduğunu önceden de açıklamıştı ve Raporda tavsiye edilen bazı başka hususlar (meselâ, ihtiyatların açıklanması gibi) Odalar Birliğince de olumlu karşılanabilir. Hükümetin hemen kanun teklifi beklenmemektedir. Yeter ki, tartışma imkânları faydalı bir şekilde kullanılabilsin. Halihazırda, bankaların ve Bank of England'in yetkili makamları doğrudan veya dolaylı bir iknâ gayretinde olup olmadıkları belli değildir. Yalnız, inkâr edilemeyecek bir gerçek var ki, o da, bankaların ticaret metayı olan paranın bir bakıma devlet tarafından yaratılması ve yönetilmesi itibarıyla bankacılığın özelliği bulunan bir ticaret nevi oluşudur. Bu durum, bankacılığı perakende ticaretten çok farklı dış tenkitlere ve baskılara açık tutmaktadır. Nitekim, halk oyu da bu durumu gittikçe artan ölçüde böyle değerlendirmektedir ve bankacılar söylediklerinin peşinen doğru olduğu inancından iknâ yoluna kaymağa zorlanmaktadırlar. Netice olarak, bankalararası anlaşmalar da daha fazla bir seyyaliyet bekliyebiliriz. Bankalar, rakip malî kurumların monopolleşmesini doğru bir örnek gibi almamalıdırlar. Halen söylenilebilecek olan, Komitenin pek heyecana kapılarak yazdığı Raporun derinliğine bir tahlilden yoksun oluşudur. Yine mazur görülmeyecek bir husus, bu güne kadar yapılanların Raporda küçümsenmesidir. 50 yıl önce kliring bankaları dış ticaretin finansmanına yöneldiler ve ihracatın, döviz işlerinin bellibaşlı kısmını ellerine aldılar. Zaman zaman başka önemli alanlara (meselâ vekilharçlık gibi) girdiler ve son 9 yılda bir sahanın ele geçirilmesini bir başkası takip etti. Bel-

ki, bankalar ihtisaslaşmaları gereği ileri sürülerek şu veya bu alana girmeselerdi daha iyi yapmış ve başkalarını daha az gücendirmiş olurlardı.

Masraflar ve Yönetim :

Rapor, gelirler hakkında diyeceğini dedikten sonra, 7. bölümünde banka masraflarına geçiyor. En göze çarpan gerçek, masrafların % 70 inin ücretler ve sosyal sigorta primleri oluşudur. 1961 ve 1965 yılları arasında toplam masraflar % 44 e yakın artmıştır ki bu nisbet alaçaklı ve borçlu muamelelerdeki ve hesaplardaki artış oranlarından hayli yüksektir. Aynı devrede ücret giderlerinin aktif kıymetler toplamına oranı % 3,3 ölçüsünde yükselmiştir. Genel masraflarda bu artış nisbeti % 4,1 olmuştur. Oysa ki, personel sayısı da % 26 artmıştır. Elektronik makineler ve bina masrafları iki kat artmıştır. Fakat, Komite bu nisbetlerden sonuçlar çıkarmıyor. Nasıl çıkarabilirdi ki?

Komitenin yaptığı (bir müşavir firmadan yararlanarak) 5 bankanın birkaç şubesinde rutin muamelelerin nasıl yürütüldüğünü araştırmak olmuştur. Gerçek şudur ki, personel kadrosunda, orta ve geniş kapasiteli şubelerde rutin işlerin büyük kısmında % 12 bir emek tasarrufuna karşı gelmek üzere, son 3-4 yıl içinde sayıca % 30 a varan bir tasarruf yapılmıştır. Rapor, alman nurnunelerin az olduğuna değiniyor. Bankalar bu duruma içerliyeceklerine varılan sonuçları ihtiyatla karşılamalı idiler. Bankacılar biliyorlar ki, bankalarda amelî yönetim bilinen sebeplerle geri kalmıştır. Ancak, 3-4 yıl müddet verilirse ve istekle teknik bir araya getirilirse büyük gelişmeler sağlanabilir.

Yönetim konusunda, Komite, şube örgütü ve iş saatlerine dokunmuştur. Şube örgütünün genişlemesi bankalar rekâbetine bağlı olduğu halde, iş saatlerinin anlaşma suretiyle tesbiti bu rekâbeti hudutlar mahiyettedir. Genel olarak Rapor, küçük yeni şubelerin açılmasına karşılık, eskilerinin de faaliyete devam etmekte olduklarını belirtmekte haksız değildir. Gerçekten, bu tutum, «bankaların gayet tabii halka intikâl edecek masraflarının artması ve kaynakların çok sayıda şube açılma muhafazasında harcanması, büyük şubelerin rasyonel çalışma avantajının ihmâl edilmesi» anlamına gelmektedir. İskoçya için Prof. Gaskin'in bu konudaki mükemmel etüdü rapordaki görüşü desteklemektedir. Gaskin, İskoçya'da fazla banka bulunduğu kanısındadır. Bu durum İskoçya'da kısmen nüfusun çoğu bölgelerde dağınık oluşuna bağlıdır. Bununla birlikte, Prof. Gaskin şöyle devam ediyor: şüphesiz bankacılık kolaylıklarının halka sağlanması milli bir politika olabilir. Gerek Prof. Gaskin'in etüdü, gerekse Rapor iki noktayı hatıra getirmektedir. Birincisi, neden bankalar milli politikanın icabı olarak

şube açsın ve masraflarına katlansınlar? İkincisi, bu böyle olsa bile, sadece 1 bankaya ihtiyaç duyulan bir yerde, rekâbet mefhumunun dokunulmazlığı altında neden ikinci bir banka şubesi açılsın? Banka sayılarındaki aşırı artışı yeren daha da ciddi bir tenkit; A Bankası B Bankasının kontrolünü eline geçirdiği halde, şube teşkilâtını da muhafaza ederek açıkça rekâbeti devam ettirmekte olmalarıdır. Belki, bu durumun sebepleri vardır. Ancak, zamanımızda bu sebeplerin açıklıkla belirtilmesi gerekmektedir.

Aşırı rekâbetten tekrar kartel anlaşmalarına dönelim: faiz ve komisyonlar için değil de, iş saatleri için... Yöneticiler ve personel temsilcileri 1966 yılında cumartesi günleri kapalı olmak üzere, haftanın diğer 5 günü toplanarak olarak 34 1/2 gişe saati tavsiye ettiler. Bu, halka haftada 7 saat fazla gişenin açık bulundurulması demek idi ve bu sebeple daha iyi hizmet sağlayacaktı. Maliye Bakanı teklifi, «Komite Raporu» eline geçene kadar geriye bıraktı. Şimdi ne olacak? Komite çeşitli zıt görüşleri gözden geçirmiş bulunuyor. Bir yandan «güvenilir, iyi eleman» bulmaktaki güçlük ve «cumartesi açık kalma temennisi» öteyandan, «bankacılık bir nevi'i perakendeci ticarettir.» ve T.S.B. (*) ve Posta Kurumunun muhtemel posta ciro hesapları rekâbeti. Bankaların 1966 yılındaki teklifi, bazı değişikliklerin yapılabileceğini gösteriyordu ve (cumartesi günleri kapalı kalma hususu dışında) bunlar hizmet arzında küçümsenmeyecek değişiklikler idi. Fakat, gerek halihazır, gerekse teklif edilen sistem olsun «anlaşma ile tek tip olma» günâhını taşıyordu. Bankalar bugüne kadar, mahallî ihtiyaç ve imkân-lara göre çalışma saatlerini pek de ayarlamamıştır Büyük Londra ve küçük bir kasaba aynı mesaiye tabi tutulmak istenmektedir. Öteki ülkelerdeki bankaların bu konuda bir inisiyatifleri yok mudur? Ve İngiltere'de daha seyyâl bir perâkendeciliğe gidişi sağlamak üzere bankalarımız için alınacak örnekler bulunamaz mı?

Son bir mütalaâya müsaade edilirse; Raporun genişliğine rağmen, bir hususu ihmâl ettiğini belirtmek isterim. Son yarım asır içinde sayılaşmış ülkelerden yalnız İngiltere'de hiçbir mevduat bankası iflâs etmemiştir. Bununla birlikte, hiçbir İngiliz Bankası da güçlüklerden yakasını kurtaramamıştır. Komitenin insafsız tenkitlerini okuyunca, insan, güçlüklerle rağmen bu sağlamlığın elbette bir sebebi olmalıdır ve bu sebep herhalde sistemimizin bir faziletidir, diyor.

Ek .

Fiyatlar ve Gelirler Millî Komitesi Raporu :

Fiyatlar ve Gelirler Millî Komitesi Bay Aubrey Jones Başkanlığında «Banka

(*) Trustee Savings Banks: Yatırımcı Tasarruf Bankaları.

Komisyonları» üzerinde bu raporu tanzim ve 24/Mayıs/1967 tarihinde yayınlamıştır.

Rapor Tanzim Esasları :

Hükümet Komiteye bu görevi verirken, «Londra'daki Kliring Bankaları ve İskoç Bankalarının yayınlanmış kârları ve dağıttıkları temettüleri son yıllarda çoğu halde büyük artışlar göstermiştir. Banka kârları kısmen faiz hadleri genel seviyesine (ve özellikle reeskont faiz haddine) ve kısmen müşterilerden alınan hizmet komisyonlarına bağlıdır. Bankaların memleket iktisadî hayatındaki önemli rolleri gözönüne alınarak ve kamu faydası açısından, Fiyatlar ve Gelirler Millî Komitesi tarafından banka komisyonları sistem ve seviyesinin kâr ve temettülerin inkişafı ışığında, tetkiki Hükümetimizin arzusudur. Komitenin reeskont faiz haddi veya faiz hadleri genel seviyesi gibi para-kredi politikası meseleleri ile uğraşması beklenmemektedir» demıştır.

Temel Tavsiyeler :

Raporun temel tavsiyeleri şunlardır:

- 1) Bankalar mevduata müşterek bir faiz haddi uygulama hususundaki anlaşmalarını feshetmelidirler.
- 2) Yine, (ihracat ve gemi inşa kredileri hariç), diğer müstakrizlere verilecek kredilerden alınacak faizler üzerindeki anlaşmayı da kaldırmalıdır.
- 3) Mevduat kabul eden bütün müesseseler, ihtiyat nisbetleri ve likidite oranları (mevduata göre) bakımından, para ve kredi kontrolü yönünden İngiliz Merkez Bankasının kliring bankalarına uyguladığı esaslara yaklaştırılmalıdır.
- 4) Mahalli İdareler borçlanmalarda, ya «Kamu İkraz Müessesesi» ni, ya da kendileri adına piyasadan borç alacak özel bir kamu şirketini aracı yapmalıdır.
- 5) Banka komisyonları üzerindeki bankalar arası anlaşmalar terkedilmeli ve her banka-çekli mevduat hesaplarında her muamele için veya işlem hacmine göre alacakları komisyonlar da dahil - belli başlı komisyonlarının tarifelerini yayınlamalıdır.
- 6) Hükümet, mümkün olduğu kadar çabuk tatbikata konulabilmek üzere, bankaların kâr ve ihtiyatlarının teferruatlı bir şekilde açıklanmasını sağlamalıdır.
- 7) İnşaat yatırım şirketlerinin, üyeleri ile ilgili mevduat ve ikrazat faiz hadleri hakkındaki tavsiyesi dikkate alınmamalıdır.
- 8) Bugünkü, her yerde aynı iş saatleri sistemi daha seyyal bir sistemle değiştirilmelidir. «Bankalar isterlerse, mahalli icaplara göre neden iş saatlerini ayarlamasınlar yahut bazı muameleler için gişelerini açık tutmasınlar, şayet bu tarz işlere daha geniş bir rahatlık verecek ise... biz bunda bir mahzur görmüyoruz.»

Komite, banka kârlarında dikkate aldıkları en önemli unsuru; «fazla sağlanan imkân» ın ne olduğunu tesbit, şeklinde ortaya koyuyor. «Fazla sağlanan imkân» ın aktif tarafta reeskont faiz haddine bağlı olarak elde edilen fazla gelirin pasif kısımda bundan doğacak masraftan çok olmasından ileri geldiğine değinen Komite, reeskont faiz haddindeki bir yükselişin, masraflara göre daha büyük bir gelir artışı meydana getirdiğini belirterek, bu sun'î kâr artışının, artan bir verim-

lilikden değil ve fakat sadece reeskont faiz haddinin yükseltilmesinden doğduğuna işaret ediyor. «Bı anlamda kârlar ve buna bağlı olarak dağıtılan temettüleri aşırı olmuştur. Mamafih, 20/Temmuz/1966 tarihinden bu yana dağıtılan temettülerde bir artış görülmemektedir. Fakat, bu aşırı kârların mutlaka yüksek komisyonlardan, daha önce anlaşmaya bağlanmış krediler faizlerinden ileri geldiğini söyleyemeyiz. Bu durum, herşeyden önce, reeskont faiz hadlerindeki yükselmelere bağlıdır.»

Komite, bankaların uygulayacağı yukarıda sıralanan tavsiyeleri yaptıktan sonra, şöyle devam ediyor: «Şayet bu değişikliklere rağmen, fazla sağlanan imkân» ortadan kaldırılamazsa, bir aradan sonra, konunun yeniden ele alınmasını salık veririz.»

Son olarak da Komite, «İnşaat Yatırım Şirketleri ve Kliring Bankalarını tetkik etmiş bulunmaktayız. Ancak, açıktır ki, malî yapının bir kısmı diğerinden koparılıp ayrılamaz. Bu bakımdan, bu tetkiklerin, malî sistemin yapısını aydınlatmak, malî müesseselerin birbirleriyle, Hükümetle ve «para, otoriteleri» ile olan ilişkilerini ortaya koymak üzere diğer malî kurumlara da teşmili suretiyle tamamlanmasını uygun görmekteyiz.» demektedir.

Maliye Bakanlığı Bildirisi :

24/Mayıs/1967 tarihinde Maliye Bakanlığı aşağıdaki bildiriye yayınlamıştır:

Hükümet, Fiyatlar ve Gelirler Millî Komitesinin banka komisyonları üzerindeki raporunu memnuniyetle karşılar ve Komiteye bu işde sarfettiği zaman ve emek için teşekkür eder.

Rapor, Londra Kliring Bankalarının ve Skoç Bankalarının bu güne kadar yayınlanmamış kârları ve maliyetleri hakkında değerli bilgiler ihtiva etmektedir. Bankaların faiz, komisyon tatbikatına ve diğer hususlara ait önemli değişiklikler teklif edilmiştir. Bu teklifler, ilgili müesseselerin de mütalaaları alınarak Hükümetimiz tarafından etraflıca tetkik edilecektir.

Raporda, aynı zamanda, İnşaat Yatırım Şirketleri Birliğinin üyeleri için mevduat ve ikraz faizleri hakkında Hükümetimize yaptığı tavsiyenin de dikkate alınmaması teklif edilmiştir. Hükümetimiz, bu teklif hakkında adigeçen Birliğin görüşlerini ilgi ile beklemektedir ve bu hususu kendileriyle görüşmeğe hazırdır.

O.E.C.D. «İktisadi İş Birliği ve Kalkınma Teşkilâtı» nın Türkiye'nin ekonomik durumu hakkındaki yıllık raporu Eylül - 1967 ayında yayımlandı. Ekonomimizin içinde bulunduğu durum ve karşılaşılan çeşitli sorunlara ait ilgi çekici inceleme ve görüşleri kapsayan bu raporun bir özetini okuyucularımıza sunuyoruz. BANKA

1966 yılında Türk Ekonomisi olumlu bir gelişme gösterdi. Bu gelişmede ziraî üretimdeki artış önemli bir rol oynamakla birlikte sanayi, inşaat ve ulaştırma alanlarında da faaliyet hızlı bir tempo ile çoğaldı. Plânlı devreye girildiğinden itibaren ilk defa olarak gerek kamu sektörü gerek özel sektör sabit yatırımları plânda öngörülen seviyelere ulaştılar. Bu sonuçta amil olan çeşitli sebepler arasında politik istikrar, ithalât hacminde sağlanan genişleme ve sınaî yatırımları teşvik edici bir kredi politikasının uygulanması bilhassa zikre değer. 1967 yılı için elde yeterli bilgi olmamakla beraber geçen yıl ekonomiye verilen itici hızın etkisi ve genellikle takip edilen ekspansiyonist iktisadi politika sebebiyle bu gelişmenin cari yılda da hızlı bir tempo ile devam edeceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte ekonomide ortaya çıkan bazı olumsuz gelişmeler önlenemediği takdirde kalkınma temposuna erişmenin güç olacağı tabiidir.

1966 da istihdam hacmi % 3 oranında artarak plândaki tahminlere uygun bir seyir göstermiştir. Ancak, bu alanda, plân devresi itibariyle elde edilen artışlara nazaran, plân hedeflerine ulaşamamıştır. Bu yıl içinde takriben 34.400 Türk işçisi çalışmak için yabancı ülkelere ve özellikle Almanya'ya gitmiştir. Bu rakam 1965 yılına göre çok düşük olup 1964 yılının da takriben yarısı kadardır.

Ekonomik faaliyetlerdeki gelişme muayyen kesimlerde bazı tazyik ve zorlamalara yol açmıştır. Gerçekten fiat alanında durum henüz açıklığa kavuşmamıştır. 1966 yılında fiat yükselişlerini önlemek için ithalâtı artırmak zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu arada iç talebin çoğalması ihracat üzerinde bir takım olumsuz tesirler yaratmıştır. Toptan eşya fiatlarında, iyi mahsül sayesinde, nisbi bir istikrar sağlanmakla birlikte Ankara ve özellikle İstanbul geçinme indekslerindeki süratli artışlar dikkat çekicidir. Bu fiat hareketlerinde, muayyen ölçüde, ücret artışlarının da rolü olduğu anlaşılmaktadır. 1965 yılında meriyete giren toplu

iş sözleşmeleri kanunu neticesinde sigortalı işçilerin ortalama günlük kazançlarında 1964 e göre % 18 nisbetinde bir artış vuku bulmuştur. 1966 da ise imzalanan toplu iş sözleşmeleri azaldığından günlük kazançlardaki artış % 8 e inmiştir. Ancak, imzalanan sözleşmeler halen sona ermekte olduğundan 1967 yılı ikinci yarısından itibaren başlayacak olan yeni zam talepleri ile işçi ücretleri yeniden yükselecektir.

Ekonomideki gelişme ile birlikte ithalâtın çoğalması ve özellikle yabancı sermaye yatırımlarının tahminlerin altında cereyan etmiş olması ödeme bilançosunu etkilemiş, bu yüzden döviz rezervleri 1967 programını aksatabilecek bir seviyeye inmiştir. İthalâta şimdiden başlamış olan kısıntılar daha da çoğalacak olursa ekonomideki gelişme hızının bundan müteessir olacağı tahmin edilebilir.

1965 de % 17 oranında olan para arzındaki artış 1966 da % 20 ye çıkmıştır. Bu genişlemede ticaret bankalarının açtıkları krediler başlıca amil olmuş, fakat Merkez Bankası kredileri de Tekel İdaresi ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin malî durumu dolayısıyla, büyük ölçüde çoğalmıştır. 1967 yılı başlarında para arzındaki genişlemenin önlenmesi için bir takım tedbirlere başvurulmuştur. Bu arada, vasıtalı vergiler ve İktisadi Devlet Teşekkülü mamüllerinin fiatlarına zamlar yapılmıştır. Ancak bu teşekküllerin malî bünyesinin islâhı için fiat artışları yeterli bir tedbir değildir, bunun yanında bahis konusu işletmelerdeki idari ve teknik personelin veriminin de artırılması gerekmektedir. Aksi takdirde bu işletmeler cari ihtiyaçları için talep edecekleri krediler dolayısıyla yeniden para arzında enflasyonist genişlemenin bir kaynağı haline gelebilirler.

1966 yılında vergi nisbetleri sabit kaldığı ve yeni bir vergi ihdas edilmediği halde vergi tahsilâtında % 21 oranında önemli bir gelişme sağlandı. Fakat diğer gelirler ve vergi randımanı tahminlerin altında gerçekleştiğinden cari gelirler bütçede ön görülen 3,1 milyar yerine 2,2 milyar liralık bir artış gösterebildi. Bu yüzden memur maaşlarına yapılmak istenen zamların önemli nisbette ertelenmesi zarureti ile karşılaşıldı. 1967 yılı bütçesi esas itibarıyla dengeli bir durum arzutmekte ve monoter yönden de yeterli gözükmektedir. Fakat vergi tahsil metodlarının daha etkili bir hale getirilebilmesi için hazırlanan yeni mevzuatın bir an önce uygulamaya konulması yerinde olacaktır.

Birinci Beş Yıllık Plân devresinde, 1964 yılı hariç, özel sektör yatırımları süratli bir tempo ile artmakla beraber yapılan yatırımların plân hedeflerine uygun alanlara yöneltildiği söylenemez. Gerçekten, geçmiş yıllarda, özel yatırımların büyük kısmı mesken inşaatına, basit imalât işleri ile uğraşan aile tipi işletmelere tahsis edilmişti. Plân, yatırımlar içinde inşaatın asgariye indirilmesini, imalât sanayiinde de geleneksel

hafif sanayii payının azaltılmasını ön görmektedir.

Kredi alanında esas sorun, özel sektöre plâsman ihtiyacının en uygun şartlarla temini imkânlarının yaratılmasıdır. Sermaye piyasası mevcut olmayan Türkiye'de Bankalar oldukça yüksek faiz ve kısa vadelerle ticarî muameleleri finanse etmekle yetinmektedirler. Sermaye piyasasının kurulması ötedenberi arzu edilmekle beraber bununla ilgili kanun tasarıları halâ tetkik safhasında bulunmaktadır. Özel sektöre orta vadeli kredi açmak üzere 1963 de kurulmuş olan Sinaî Yatırım ve Kredi Bankasının kaynakları ise yetersizdir. Dolayısıyla bugün için özel yatırımların kredi ihtiyacının karşılanması Sinaî Kalkınma Bankasına düşmektedir. BİRD (*) ve Avrupa Yatırım Bankası Türkiye'ye açtıkları kredilerin bir kısmını Sinaî Kalkınma Bankası kanalı ile kullandıklarından bu banka yeni teşebbüslere öncelik tanınmasında etkili olmaktadır. Bununla birlikte elde edilen bilgilere göre bankanın açtığı kredilerin önemli bir kısmının geleneksel sanayi branşlarına tahsis edilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Özel sektör yatırımlarını frenliyen çeşitli sebeplerden biri de hükümetlerin İktisadî Devlet Teşekküllerini bazan bir fiat politikası âleti olarak kullanmasıdır. Gerçekten bir çok işletme satış fiatlarını maliyetlerine göre tesbit etmek imkânından yoksundur. Bu politikanın sonuçları, Beş Yıllık Plânda kamu sektörüne tahsis edilen alanların sınırlandırılmaması, özel teşebbüsün kamu sektörünün rekâbeti karşısında büyük bir kararsızlık içinde bırakılması ölçüsünde vahim olmaktadır.

Özel sektör yatırımlarının teşviki ve plân hedeflerine yöneltilebilmesi için aşağıdaki sorunları ele almak gerekecektir.

1 — Yatırımların geleneksel hafif sanayi alanlarından büyük sermayeye ihtiyaç gösteren yeni işletmelere kaydırılmasını sağlamak, özellikle mesken genişliğini azaltmak ve lüks inşaatı frenlemek,

2 — Özel tasarrufu prodüktif yatırımlara kanalize etmek. Bu maksatla sermaye piyasasının kurulmasını istemek mevsimsiz ise de, aynı sonucu sağlayabilecek başka tedbirler alınabilir. Meselâ; özel tasarruflarla sanayie uzun vadeli kredi açabilecek bir yatırım bankası kurulabilir. Bu formül, yapılacak vergi teşvikleri ile hem tasarruf sahibi, hem de müstakriz için cazip bir hale getirilebilir.

3 — İnşaat ruhsatı ve ithal müsaadesi gibi tedbirler daha geniş ölçüde kullanılmalıdır.

4 — Yabancı sermayeyi, yeni bilgi ve tekniklere ihtiyaç gösteren yüksek derecede tercihli sektörlere celbedebilmek için tamamlayıcı tedbirlere ihtiyaç vardır.

(*) La Banque Internationale Pour la Reconstruction et le Développement.

İLMİ SEVK ve İDAREDE MODERN EĞİLİMLER (*)

Yazan: Prof. Dr. Paul M. HAENNI

Çeviren: Tahir ÖZGÜ

1 — İlmî sevk ve idarenin ilk safhası, ferdin çalışma ortamına intibakı üzerine eğilerek verimliliği azamileştirmek konusuna teksif edilmiştir. Fakat bu iki unsurun yekpareliği nazarı itibare alınmamış, fonksiyonel ve ameli sevk ve idarenin ileri kademeleri düşünülmemiştir. Taylor dahi, «Başkalarının sizin için yapmasını beklemeyin» sözü ile emek sahiplerinin kendi kendilerini inkişaf ettirmesi fikrini ileri sürmüştür.

2 — İkinci safhada ilmî sevk ve idarenin gayesi, Elton Mayo'nun «Western Electric» araştırmalarında tipik bir şekilde görüldüğü üzere, fert ve çalışma ortamının yeterli derecede imtizacı olmuştur. Ancak bu safha henüz düşünen insan «roseau pensotant» dan ziyade sosyal ve hissi yönü ile insanı mevzu etmiştir. Bu devirde araştırmaların sonuçları ileri kademe fonksiyonel ve ameli idareciler tarafından daha kesif fikri çalışmalara yol açmıştır.

3 — Üçüncü ve halihazır safha, otomasyonun inkişafı, gelişen bir cemiyetin artan tesiri, endüstri alanında sınai tekamülün inanılmaz hızı, teknolojik yenilikler ve teşebbüslerin teknolojik yaygınlıkları, bunların coğrafi, ırki ve hattâ milletlerarası yayılımlarıyla birlikte bilhassa sevk ve idarede üst kademe iş gücü yetersizliği ile yakından ilgilidir. Bunun neticesinde organizasyon, işletme yapısı, ademi merkezizetçilik, yetki dağıtımını v.s. gibi hususlara artan bir ilgi doğmuştur. Bu safha, işletme ara-idarecisi, fikri idareci ve hatta yüksek kademe yani karar idarecisi üzerine eğilmiştir.

4 — İlmî sevk ve idare ilk devrede ilgisini, tarz ve usuller, işçi produktivitesi, ikinci devrede, benimsetme, beşeri münasebetler, üçüncü ve içinde bulunduğumuz devrede de tahmin, plânlama, koordinasyon ve iş-

(*) Prof. Haenni'nin «Türkiye I. Sevk ve İdare Kongresinde, 16/9/1967 tarihinde verdiği tebliğin tam metnidir.

letme unsurlarının kontrolü üzerine teksif etmiştir. Keyfiyet, sevk ve idarenin fikrî unsuru, yani orta ve yüksek kademe idareci lehine artan alâka ile ifade bulmuştur. Umumiyetle idareci eğitimi diye adlandırılan bu ilgi işletme içinde ve iş başında her amirin memurlarına yetiştirici vazifesi görmesiyle tezahür eder.

5 — Bahsi geçen idareci eğitiminin üç gayesi üzerinde durulmaktadır.

a — Bir organizasyonda şahsi tatmin hislerine yol açan, şahsiyetin gelişmesine müessir olduğu gibi şahsî muaffakiyeti emniyet altına alan kendi kendini yetiştirme,

b — Tekaüt olan, ölen yahut ayrılanların yerini almak üzere idareci eğitimi,

c — Mevcut işin genişlemesi ile veya organizasyonun müstakbel yapısı dolayısıyla, yahut yeni işler sebebiyle artacak insan gücü ihtiyacını karşılamak için eğitim.

6 — İdareci eğitiminde elde edilen büyük muvaffakiyet üç yönde vuku bulmuştur.

a) Yüksek sevk ve idarenin desteğini temin ederek, işletmede gerekli atmosferi yaratarak, uygun bir yetiştirme ve terfi ettirme düşünce sistemi meydana getirerek idareci eğitim programı için müsait şartların hazırlanması,

b) Mesleki personel mevcudu ile, organizasyon şemasında görülen idareci istihdamının uzun vâdeli (10-20 yıldan fazla) vechesine istinaden idareci personel ihtiyacının tesbiti,

c) İdareci kadrosunun, eski iş değerlendirmesi tekniği yerine liyakat değerlendirmesi usulü ile kıymet takdiri.

7 — Mezkûr liyakat değerlendirmesi, aşağıdaki kriterlere istinad eder.

a) İş tecrübesi, yani belirli bir faaliyet dalında bilgi ve muvaffakiyet, aynı zamanda şaşmazlık ve genel icraatın kalitesi,

b) İdareci namzedinin sür'at ve icraat kabiliyetleri ile liderlik vasıflarında tezahür eden mesleki seviyesi,

c) İdareci namzedinin ahvaldeki değişikliği kavrama kudreti, değişiklikleri gerektiği şekilde karşılama kabiliyeti ve kendi kendine öğrenme arzusu yani şahsî inkişaf kapasitesi,

d) Nezaret ve gurup çalışmalarına karşı davranışı ve aynı zamanda baskı altında çalışmaya pozitif reaksiyonu,

e) İnsiyatif, hamle, azim ve güvenilirlik, yani müesseseye sadakati,

8 — Kabiliyet tesbiti ve müstakbel idarecilerin seçimi için kriterlerin tarifi, görülen diğer bir temayül olmuştur.

a) Bu kriterler şahsiyet ve ehliyete (ameli maharet) dayanmaktadır.

b) Dürüstlük ve işine kendini vakfetmek gibi ahlâki kriterlerden başka sorumluluk alma, karakter kuvveti, kendine emniyet kabilinden hususların da rolü gittikçe artmaya başlamıştır.

c) Fakat esas şahsiyet faktörü, idareci namzedinin inkişaf potansiyeli olarak belirtilmektedir. Bu inkişaf potansiyeli, sosyal sezgi ile imtizac eden salim muhakeme, dış görünüş ve aynı zamanda yaratıcı gücünde (heves, optimizm ve risk alma) tezahür eder.

d) İstenilen ameli maharetler arasında (a) İş politikası formülasyonu, plânlama ve karar verme hususlarında idari hüner, (b) beşeri münasebetler, liderlik yani maiyetindekilere ilham verme ve harekete geçirme kabiliyeti yer alır.

9— İş başında yetiştirme teknikleri bilhassa üç hususta hayli tekâmül etmiştir.

a) İdarî kabiliyetleri gösterme şansı vermek, bunları geliştirmek ve şahsî güveni pekleştirme maksadiyle mes'uliyetlerin arttırılması,

b) Müessesenin çeşitli departmanlarında mes'uliyeti arttırarak veya arttırmadan çalışma, dikey terfi ile muhtelif departmanlarda veya aynı departmanda yatay görev değişimleri yahut diğer şubelere tayin yolu ile coğrafi değişme veyahut genel müdürlükte görev,

c) İşletmeye bağlılık hissi uyandırmak veya kendi kendine inkişafı teşvik için amirlerle müşavere,

d) Bu müşavere sık sık yeni bir proje tevdi edilmek, idari komite-lerde görev almak, ikinci kademe idareciler meclisine atanmak yahut zaman zaman müşavirler toplantısına ve idari toplantılara katılmak şeklinde tezahür eder.

e) Hattâ günümüzde firmanın muhtelif departmanlarında bir ve

ya üç senelik müddet içinde değişen bir vazife programı da idareci namzetlerinin bizzat kendilerine yaptırılmaktadır.

10 — Ancak, bütün bu teknikler katı bir forma henüz sokulamamıştır ve sokulamaz da. Çünkü bu teknikler artık sadece işletmenin değil hem işletmenin ve hem de idareci namzedinin müşterek ihtiyaçları üzerinde toplanmıştır. Deteuf'un ifadesinden anlaşılacağı gibi «Gayretlerinizi işletmeye teksif ederseniz iyi idareci, insanlara teksif ederseniz üstün sevk ve idareci yetiştirirsiniz.»

TAM Sigorta

TAM HAYAT SİGORTA

Günün şartlarına en uygun yenilikler ve
imkânlarıyla emrinizdedir.

- Hususi Servis -

Telefon : 47 00 40 - 47 00 41 - 47 00 42 - 47 00 43 - 47 00 44

iyi plânlanan ve yürütülen
bir reklâm ve tanıtma faaliyeti
bir müessese için
masraf kapısı olmaktan çıkar;
karşılığını kat kat getirir.

BASIN İLÂN KURUMU

Cağaloğlu, Türkocağı Cad. no. 1, kat: 3
Telefon: 27 66 00 - 27 66 01. İstanbul

(Basın : 23284)

PIYASA DURUMU

Hazırlayan : Yıldırım KILKIŞ

I — PIYASA HABERLERİ :

A — İç Ticaret:

Piyasalarımızda yaz mevsimi başında kuvvetle hissedilen para ve kredi darlığının Ağustos ayı içinde nisbî bir şekilde azaldığını ve bu nisbî rahatlığın bir sebebini de piyasaya 100 milyon TL. nakit paranın arz edilmesinin teşkil ettiğini daha önce belirtmiş bulunuyoruz.

Eylül ayı içinde hububat gibi bazı mevzularda, rekoltelerin idrak edilmesi sebebiyle, işlerin canlanmaya başladığı müşahade edilmekle beraber istihsal ve ihracatın henüz hareketli bir hale gelmemesi ve diğer sebepler yüzünden devam etmekte olan para darlığı dolayısıyla piyasalar umumiyetle durgunluktan kurtulamamışlardır. Bu durum bir çok maddelerde fiatların gerilemesine yol açmaktadır. Ancak, rekoltelerin tam olarak idrak edilerek, ihracat mevsimine girildikten sonra, piyasaların özlenen canlılığa kavuşacakları tahmin edilmektedir.

Adana pamuk piyasası Eylül ayının ilk haftasından itibaren açılmış bulunmaktadır. Umumiyetle mensucatçıların talebinin son derece yüksek olmasına mukabil, ihracatçılar, pamuktan ziyade kütlü ile ilgilenmektedirler. Çünkü, dış piyasa fiatlarının FOB Çukurova Standart Beyaz Birinci Kalite için 56 Cent'e kadar çıkmasına rağmen, dahilî piyasanın yüksekliği, ihracatçıyı şimdilik pamuk almaktan alıkoymuştur. Bununla beraber, pamuk fiatlarındaki bu yüksekliğin geçici olduğu ve fiat seviyesinin ergeç ihracata imkân verecek bir limite düşeceği ilgililerce ifade edilmektedir.

Ticaret Bakanlığı, pamuk mahsulünün Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri tarafından desteklenmesi ve değer fiatıyla satın alınması konusunda bir bildiri yayınlamış bulunmaktadır.

İzmir piyasasında, zaman zaman istekli ve hareketli bir seyir takip etmiş olan 1967/68 iç ve dış alivresatışlar kapanmış ve yerini hemen yüklemeli veya yakın vadeli satışlara bırakmış bulunmaktadır. Ancak, dahilî piyasa fiatlarının yüksekliği, gerek ihracatçı ve gerekse spekülâtör alıcıların daha temkinli hareket etmelerine yol açmıştır. Bununla beraber, dış pazarlarda pamuklarımıza karşı olan ilgi artmıştır. Buna mukabil, pamuk ihracatımız konusunda memleketimizin diğer pamuk bölgelerinde faaliyete geçmiş bulunan prefinansmancı firmaların

bu yıl da İzmir piyasasında faaliyete geçmeleri, ihracatçıları haklı olarak endişelendirmiş bulunmaktadır.

Hububat satışlarının hemen hemen tamamına yakın kısmını, Adana ve Bandırma borsalarında buğday alım ve satışları teşkil etmektedir. Adana'da yumuşak buğday fiyatının istikrarlı olmasına mukabil, arpa fiyatlarında yükselme ihtimali görülmektedir. Bandırma borsasında ise fiatlarda bir miktar düşme dikkati çekmektedir.

Yeni mahsul fındık piyasası 1 Eylül 1967 tarihinden itibaren açılmış bulunmaktadır. Ancak, mahsulün noksanlığından başka hava şartlarının da hasad için müsait olmaması pazarlamayı aksatmış bulunmakta, bu sebeple, piyasaya mal gelimi çok yavaş cereyan etmektedir.

Fiskobirlik müdahale alımlarına başlamıştır. Dış piyasalarda fındık fiyatlarında bir gerileme müşahade edilmiştir. Bu gerilemede, dış ülkelere yapılan Fiskobirlik satışlarının büyük rol oynadığı ilgililerce ifade edilmektedir.

Netice olarak, fındık piyasası, yeni mevsime durgun bir hava içinde girmektedir. Bununla beraber, Ticaret Bakanlığının, müstahsilin banka ve kooperatif borçlarını tecil etmesi, borçlulara yeniden çevirme kredisi ve gübre vermek kararı, piyasada büyük bir memnurluk yaratmıştır.

Bandırma'da yeni mahsul ayçiçeği piyasası hareketli bir devreye girmiş bulunmaktadır. Fiatlarda bir istikrar görülmekte ise de bunun geçici olduğu söylenmektedir.

B — Dış Ticaret:

4 Temmuz 1967 tarihinde ilân edilen 19 ncu kotada teminat nispetlerinde hemen hemen hiç bir değişiklik yapılmamıştır. Esasen 19 ncu kotanın yürürlüğe girdiği 4 Temmuz 1967 tarihi itibarıyla belli olan 1967 yılı 5 aylık rakamlara göre ithalât ilerleme değil gerileme göstermiştir. Bu bakımdan 19 ncu kotada yeni bir ayarlamaya gidilmesi zarureti ortadan kalkmıştır. Ancak, ithalâtın bu temposu ile 1967 plân programının öngördüğü 800 milyon dolarlık ithalât seviyesine ulaşması da güçleşmiş bulunmaktadır.

İthalât Yönetmeliğinde yer almış bulunan bazı esasların AID ithalâtına da uygulanması, uzun zamandan beri üzerinde durulan bir konudur. Bu husus, uygulandığı takdirde, bir çok kolaylıklar sağlayacaktır. Bu meyanda İthalât Yönetmeliğinin 21 nci maddesinde belirtilen mal değişikliği esaslarının aynen AID Yönetmeliğinde de kabulü halinde bir çok işlemlerin mahallinde icrası ile ithalât muamelelerine sür'at ve kolaylık kazandırılması mümkündür. Bu sebepler gözönüne alınarak, İthalât Yönetmeliğinin 21 nci maddesindeki esasların AID ithalâtına da uygulanmasına sağlayacak tarzda AID Yönetmeliğine madde eklenmesi için Ticaret Bakanlığı nezdinde teşebbüslerde bulunmaktadır.

36 ncı İzmir Enternasyonal Fuarı, 20 Eylül 1967 tarihinde sona ermiştir. Bu Fuarda teşhir edilen 51 ülkenin malları piyasalarımızda satılacaktır.

Diğer taraftan, 1960 tarihli Denizde Can Emniyeti Milletlerarası Konvansyonu gereğince, gemilerde mürettebat ve yolcuların can emniyetini sağlamak için tehlike ve ihtiyaç halinde kullanılmak üzere, imdat fişeklerinin ithali için, 19 ncu

kotaya tahsis konulması hususunda, Ticaret Bakanlığı nezdinde teşebbüslere geçilmiştir.

Ayrıca porselen ve sair seramik maddelerden imal edilen sofraya eşyası ve umumiyetle evlerde veya tuvalet işlerinde kullanılan diğer eşya ile heykelticilerin, döşeme ve süsleme eşyasının ithali yasaklanmıştır.

Anlaşmalı memleketler kontenjan listelerinde yer alan 79.02, 79.03 ve 79.06.10 tarife ve istatistik numaralı Çinko tahsislerinin 67/43 sayılı sirküler ile % 75 inin sanayiciye ve % 25 inin de ithalâtçıya ayrılması, ithalâtçılar tarafından hoş karşılanmamıştır. Bilindiği üzere, mezkûr mallar bugüne kadar piyasa ihtiyacı olarak ithalâtçılar tarafından ithal edilmekteydi.

İhracata gelince, geçtiğimiz son aylar içerisinde ihracatımızı daha yüksek bir seviyeye çıkarmak için alınmış olan bazı teşvik edici tedbirler fiilen tatbikata intikal etmiş bulunmaktadır.

Bu tedbirleri şöyle sıralayabiliriz:

1 — Yaş meyve ve sebze ihracat giderleri ve zarar karşılığı hakkında yönetmelik,

2 — Kalkınma Plânının Uygulanması Esaslarına dair 933 no. lu Kanundaki ihracatı teşvik edici tedbirler,

3 — Başarılı ihracatçıların Ticaret Bakanlığınca takdirname ile taltif edileceklerine dair 67/16 no. lu sirküler,

Çekirdeksiz kuru üzüm piyasası oldukça hareketli seyrini muhafaza etmektedir. Fiilî ihracatın da başlamış olması karşısında piyasaların önümüzdeki günlerde daha hareketli bir tempoya geçmesi beklenmektedir.

Diğer taraftan Ticaret Bakanlığınca, erken toplanan mahsulün, talepte bulunan memleketler tarafından her zaman reddedildiği nazarı itibare alınarak zamanından önce toplanan mahsulün ihracı yasaklanmıştır.

Fiskobirlik, 1966 mahsulü fındıkların elden çıkarılması için, dış piyasalara, ihracatçıları eli ile natürel paketli, beyazlatılmış, kavruşmuş, kıyılmış ve diğer işlenmiş şekillerde ihracatta bulunmak üzere karar almış bulunmaktadır.

Frigorifik vagonlarla yapılan ihracatta geçmiş yıllara nazaran gerileme olmuştur. Bunun sebebini, Interfrigo Servisi ile ihracatçıları arasında mutabakatın sağlanamamış olması teşkil etmektedir.

C — Sanayi :

Geçirdiğimiz devre içinde İstanbul Sanayi Odasına 58 firma kaydolmuştur. Çoğu yeni kuruluş mahiyetinde olan ve bir kısmı da ötedenberi imalât ile işgal ederken sınıfa faaliyete geçen bu firmaların toplam sermayeleri 26.970.587 TL., işçi sayısı 856 dır. Bu firmaların belli başlılarını gıda sanayi kolunda 4, mensucat sanayi kolunda 12, metal sanayi kolunda 25 ve kimya sanayi kolunda da 14 firma teşkil etmektedir.

Bu kuruluşların önemlileri şunlardır:

«Namotaş Ticaret ve Sanayi A.Ş.» transformatör konusunda faaliyete geçecektir.

«Telko telekomünikasyon endüstrisi A.Ş.» otomatik telefon santralleri ve manuel santraller imal edecektir.

«Bayer Türk Kimya Sanayii Limited Şirketi» İlaç ham maddeleri ve yarı sentetik penisilin imali ile iştigal edecektir.

II — PIYASA HAREKETLERİ :

A — Sanayi Mamûlleri :

1 — Dokuma Sanayii Mamûlleri :

a) Yünlü Dokuma :

Yünlü dokuma piyasasında durgunluk devam etmektedir. Piyasaya sürülen mal aynı hız ile satılmamakta bu da durgunluğu yaratmaktadır. Fiatlarda % 5 civarında bir düşme mevcuttur

b) Pamuklu Dokuma :

Geçen aya nazaran pamuklu dokuma piyasasında önemli bir değişiklik olmamıştır. Bunun sebebi Anadoludaki alıcıların kış sezonu dolayısıyla alımlarını azaltmış olmalarıdır.

2 — Züccaciye ve Pencere Camı :

a) Züccaciye :

Züccaciye satışlarında geçen aya nazaran herhangi bir artış veya azalış olmamıştır. Avrupa stokları azalmaktadır. Bazı yerli malı olanlarının fiatı artmakta olup, bunun sebebini Avrupa malının yerine yerli malının geçmesi teşkil etmektedir.

b) Pencere Camı :

Pencere camı piyasasındaki sıkıntı geçirdiğimiz devrede de devam etmiştir. Yeni inşaatlar ve mevsim sebebiyle yapılan tamirat dolayısıyla, pencere camına olan talep artmıştır. Çayırova Fabrikasının arızalı geçen süreye ait imalât noksanını kapatmaya çalıştığı ilgililerce ifade edilmektedir.

Buzlu cam piyasasında geçen aya nazaran önemli bir değişiklik olmamıştır.

B — İnşaat Malzemesi :

1 — Yuvarlak Demir :

Geçirdiğimiz devrede, haddehanelere tahsis edilen kütük miktarında önemli bir değişiklik olmamıştır. Bu tahsislerin arttırılması veya ithalat için müsaade verilmesi hususunda ilgililerce teşebbüslere geçilmiştir. Fiatlarda mühim bir değişiklik olmamıştır.

Eylül 1967 ayı başında fabrika satış fiyatları şöyledir:

6 mm. lik Firkete	195 — 200 Krş.
6 mm. lik Kangal	190 Krş.
8 — 10 mm. lik Yuvarlak	185 — 188 Krş.
12 — 14 mm. lik Yuvarlak	182 — 185 Krş.

2 — Profil Demir :

Profil demir piyasasındaki durgunluk yavaş yavaş sona ermektedir. İş hacminde önceki aylara nazaran % 20 - 25 oranında bir gelişme olmuştur.

Sanayici kotasından ithal edilen mallardan serbest piyasaya sızmalar devam etmektedir. Bu mallar, Karabük Demir ve Çelik Fabrikasının piyasaya yetiştir -mekte güçlük çektiği çeşitlerdir. Nitekim geçirdiğimiz devre içinde 8 ve 10 luk I ve aynı boylarda U demirlerinden piyasaya önemli bir miktar sanayici malı aktarılmıştır.

İnce köşebent fiatlarındaki 5-10 kuruşluk bir artıştan başka değişiklik olmamıştır.

Eylül ayı başında T demiri ve köşebent fiatları şöyledir:

T Demirleri :		25 × 25 × 3	225 Krş.
25 × 25 × 3	270 Kr..	30 × 30 × 3	225 Krş.
30 × 30 × 3	280 Krş.	35 × 35 × 4	235 Krş.
35 × 35 × 3	270 Krş.	40 × 40 × 4	235 Krş.
40 × 40 × 4	270 Krş.	50 × 50 × 5	215 Krş.
50 × 50 × 5	265 Krş.	60 × 60 × 6	215 Krş.
Köşebent :		80 × 80 × 8	220 Krş.
20 × 20 × 3	300 Krş.	100 × 100 × 10	220 Krş.

3 — Çimento :

Çimento Sanayii Umum Müdürlüğü tarafından uygulanmaya başlanılan tanzim satışları, Anadolu yakasına da teşmil edilmiş bulunmaktadır. Bu satışlar için gerek Bartın'dan gönderilen çimentolardan ve gerekse Romanya'dan ithal edilen mallardan istifade edilmektedir. Ancak, tanzim satışlarına ait organizasyonun gereği şekilde çalışamaması dolayısıyla, ihtiyaç sahiplerine tespit edilen tarihte teslimat yapılamamaktadır. Serbest piyasa fiatları Ağustos ayındaki seviyelerini Eylül ayında da muhafaza etmişlerdir.

Beyaz çimento piyasasında, Pınarhisar Fabrikası, 3500 tonluk üretimini tamamlayarak yaz kampanyasını kapatmıştır. Diğer taraftan geçirdiğimiz devre içinde beyaz çimento istihsaline başlayan Niğde Çimento Fabrikasının istihsal programı 5000 ton olarak tespit edilmiş olup, bu miktarın büyük kısmının Anadolu'nun ihtiyacına tahsis edilmesi ve bakiyesinin de şehrimize verilmesi uygun görülmüştür.

Fiatlara gelince, geçen aya nazaran önemli bir değişiklik kaydedilmemiştir.

4 — Kereste :

Genel olarak, her çeşit kereste piyasada mevcut bulunmakta olup, fiatlarda herhangi bir değişiklik yoktur.

5 — Karo Fayans :

Piyasada mevcut olan canlılık Eylül ayında da devam etmiştir. Fiatlarda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bozöyük ve Gorbon firmalarının dördüncü kalite mallarına olan talep çok fazladır.

1967 Eylül başı itibarile fiatlar şöyledir :

Yerli ekstra	:	96 — 97 Krş.
Yerli standart	:	93 — 94 Krş.
Yerli Üçüncü	:	84 — 85 Krş.
Yerli dördüncü	:	55 — 60 Krş.

C — Gıda Maddeleri :

1 — Bakliyat ve Pirinç :

Bakliyat piyasası - Eylül ayının başından itibaren canlı bir safhaya girmiş bulunmaktadır.

Mevşim dolayısıyla, pirinç piyasası durgunluğunu muhafaza etmektedir. Stokların mevcudiyeti fiyatların düşmesine sebep olmaktadır. Yeni mahsül idrâk edilinceye kadar, piyasada fazla bir hareket beklenmemekte, ayrıca fiyatların da daha fazla düşeceği tahmin edilmemektedir.

2 — Zeytinyağı ve diğer Nebatî Yağlar :

Zeytinyağı ve diğer nebatî yağlarla, margarin piyasası durumunu aynen muhafaza etmektedir. Fiyatlarda esaslı bir değişiklik olmamıştır. Piyasada ihtiyaca yeter miktarda zeytinyağı ve diğer nebatî yağlarla, margarin bulunmaktadır.

3 — Beyaz Peynir :

Mandıralarda peynir imalâtı sona erdiği için, stoklarda cüz'î bir azalış vardır. Az miktarda imal edilen peynirler piyasaya arz edilmekte, ayrıca, gerek Bandırma ve gerekse Edirne havalisinden muntazaman şehrimize peynir sevkiyatı yapılmaktadır. Fire depo ve nakliye masraflarının toplamı, toptan fiyatları biraz yükseltmiştir.

1967 Eylül ortası itibariyle fiyatlar şöyledir :

(Teneke olarak)

Tam yağlı	140 — 165	TL.
Yağlı	120 — 130	TL.
Yarım yağlı	100 — 110	TL.
Yavan	80 — 90	TL.

D — Altın Fiyatları :

1967 Eylül ayında altın fiyatlarının seyri şöyledir :

	Cumhuriyet	Reşat	İngiliz
4.9.1967	99.30	176.—	123.—
11.9.1967	100.—	177.—	124.—
14.9.1967	100.—	177.—	124.—
21.9.1967	100.25	177.—	124.—
28.9.1967	100.—	176.—	126.—

E — Toptan Eşya Fiyatları İndeksi :

1958 = 100 itibarile, İstanbul toptan eşya fiyatları indeksi 1967 Ağustos ayında 155,9 olmuştur. 1967 Temmuz ayı indeksi, 155,5; 1966 Ağustos indeksi ise 148,4 idi.

F — Dış Ticaret :

1967 Haziran ayına ait resmî istatistiklere göre ihracat ve ithalât rakamları şöyledir :

1 — İhracat :

1967 Haziran ayı ihracatı 204.107.000 TL. dir. 1966 Haziran ayı ihracatına nazaran bu rakam 557.000 TL. daha fazladır. 1967 Ocak-Haziran devresi ihracatı ise 1966 yılının aynı devresine nazaran 25.164.000 TL. daha yüksek bir rakama ulaşmıştır. İhracat kalemlerinde, 1967 Haziran ayı zarfında, 1966 Haziran ayına nazaran artış,

H a b e r l e r :

Türkiye 1. Sevk ve İdarecilik Kongresi

Necdet DURAKBAŞA

Yurdumuzda sevk ve idareciliğin önemini yaymak, sorunlarını çözümlenmek, özel ve kamu sektörün de olsun sevk ve idarecilerin yetiştirilmelerine yardımcı olmak amaçlarıyla 1962 yılında İstanbul'da kurulan Türk Sevk ve İdare Derneği (TSİD) in tertiplemediği 1. Türkiye Sevk ve İdarecilik Kongresi 13/Eylül/1967 akşamı iştirâkçilere Hilton Otelinde verilen bir tanışma kokteylinden sonra, 14-16/Eylül/1967 tarihleri arasında, Nişantaşı Işık Lisesi salonlarında yapıldı. Kongreye özel ve kamu sektörünü temsilen 308 kişi katıldı. Kongre tetkik konusu olarak, «Türkiye'nin Sınai Kalkınmasında Sevk ve İdarenin Rolü» nü seçmiş bulunuyordu,

Türk Sevk ve İdare Derneği, Kongre programını takdim yazısında şöyle demektedir:

Türkiye'nin Sınai Kalkınmasının erkek ve kadın sevk ve idarecilerinin iş başarıma kabiliyetlerine geniş ölçüde bağlı olduğu bir vakiydir. Kararları tatbik eden veya ettiren bu kimselerin görevlerini anlama, plânlama ve icra etme kabiliyetlerinin Türkiye'nin Sınai Kalkınma hızında en büyük âmil olacağı şüphesizdir.

Bu hususları gözönüne alan Türk Sevk ve İdare Derneği Yönetim Kurulu beş yıllık çalışma devresinin sonunda İstanbul'da I. Türkiye Sevk ve İdarecilik Kongresini tertiplemeyi kararlaştırmış bulunmaktadır.

Kongrenin şu üç gayeyi tahakkuk ettireceği düşünülmektedir:

- a) Türkiye'nin hızlı Sınai Kalkınmasında modern sevk ve idarenin rolünü tarif etmek.
- b) Tatbikatçı Türk Sevk ve idarecilerin hâlen karşılaştıkları muayyen problemleri tecrit etmek.
- c) Cari sevk ve idare problemlerini hâl için yol ve çareleri açıklamak.

Kongre programı; verilen tebliğler ve yapılan çalışmalar hakkında bir fikir vermek üzere aşağıya çıkarılmış ve gerekli açıklamalar da sunulmuştur:

14/9/1967 Perşembe

Öğleden Önce: TSİD Başkanı Ş. Kocatopçu'nun Kongreyi açışı, Cumhurbaşkanı Sunay, Başbakan Demirel, Sanayi Bakanı Turgut'un mesajlarının okunması

Türkiye'nin Sınai Kalkınması
(Geçmişte, bugün, gelecekte)
Türkiye Sanayii için Sevk ve
İdarenin Önemi

Ali ÇİMEN
(Sanayi Bakanlığı Müsteşarı)
Dr. Şahap KOCATOPÇU
(TSİD Başkanı, T. Şişe ve
Cam Fabrikaları Umum Md.)

Öğleden Sonra: Sevk ve İdareclilik Tatbikatında Problemler

(Bu problemler, Genel Sevk ve İdare, Personel Sevk ve İdaresi, İstihşâl Sevk ve İdaresi, Malî Sevk ve İdare, Pazarlama Sevk ve İdaresi olmak üzere 5 çalışma gurubunda ele alınmıştır. Yüksek Öğretim temsilcilerinin de katıldığı çalışma gruplarında verilen tebliğ ve yapılan tartışmalar gurup başkanlarınca daha sonra genel kuruida özetlenmiş ve izah edilmiştir.)

15/9/1967 Cuma

Öğleden Önce: Sevk ve İdare Performansının İslâhı

Şirketlerde Sevk ve İdarenin Sistemli
Bir Şekilde Geliştirilmesi

Dr. Hans WEHNER
(Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı Proje Başkanı)

Müesseseleştirilmiş Sevk ve İdare
Eğitimi

Sadi GENCER
(TSİD Program Bölümü
Başkanı)

Sevk ve İdare Müşavirliği

Fahir ÖZSOY
(TSİD Müşavirlik Bölümü
Başkanı)

Öğleden Sonra: (Çalışma Gurupları üyeleri çeşitli fabrikaları ziyaret ederek daha çok kendi konuları ile ilgili müşahhas sevk ve idare vak'alarını tetkik ve tahlil etmişlerdir. Aynı gün gecesi saat 20,30 - 24,00 arasında Boğazda yemekli bir vapur gezisi yapılmış ve üye iştirâkçilerin birbirlerini daha yakından tanıması temin edilmiştir.)

16/9/1967 Cumartesi

Öğleden Önce: Sevk ve İdarecliliğin Modern Gidişatı ve Gelecekteki Veçheleri

İlmî Sevk ve İdareclilikte Modern
Gidişat

Prof. Dr. Paul HAENNI
(CİOS - Milletlerarası Sevk ve İdareclilik Akademisi Araştırma Komitesi Başkanı)

Türkiye Sevk ve İdarecliliğinin
Gelecekteki Veçheleri

Bülent YAZICI
(T. Sınai Kalkınma Bankası
İdare Meclisi Başkanı)

Kongre çalışmalarını iştirâkçilerin tebliğler hakkında fikirlerini açıklamalarına imkân verecek şekilde tartışmalı olmuş, öteyandan hergünkü çalışmaların bir özeti günlük olarak verilmiştir. Bundan başka, son gün, Kongre çalışmalarının bir özeti TSİD Yönetim Kurulu Üye-

si Prof. Dr. Necmi Tanyolaç tarafından yapılmıştır. Prof. Tanyolaç; Kongrenin tertibinde gözetilen amaçların gerçekleştiğini ve bu itibarla «başarılı bir Kongre» olarak vasıflandırılacağı kanaatında bulunduğunu söylemiş; kendisini bu sonuca götüren misalleri de vererek Kongre çalışmalarının kısa ve fakat özlu bir özetini yapmıştır.

Daha sonra «Dilekler» konusunda ilginç fikirler ileri sürülmüştür. Kongre, 16/9/1967 Cumartesi günü saat 13 de TSİD Başkanı Şahap Kocatopçu'nun bir konuşması ile kapanmıştır.

Yurdumuzda ilk Sevk ve İdarecilik Kongresi olduğu halde, Kongrenin başarılı geçtiğini ve organizasyonun genellikle kusursuz olduğunu belirtmek isteriz.

Sevk ve İdare Derneği Yöneticilerini, Sevk ve İdareciliğin Yurt kalkınmasındaki önemini kamu oyuna ve yetkili mercilere duyuran bu başarılı Kongreyi düzenledikleri için candan tebrik ederiz.

TÜRKİYE EMLÂK **KREDİ BANKASI**

(Basın: 21234-A-23134)

1868

ASIRLIK TECRÜBE
ARADIĞINIZ EMNİYET
BOL İKRAMIYE
SOSYAL HİZMET

EMNİYET
SANDIĞI

(10)

(Basın: 13741)

Bütün
Yurtta

28 yıllık tecrübesiyle

TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.

(Basın: 21234 - A - 23134)

BİLÜMUM BANKA MUAMELELERİ İÇİN

TÜRKİYE **Ş** BANKASI
hizmetinizdedir

Umum Müdürlük - Ulus Meydanı (Ankara)

CARİ HESAPLAR ● HAVALE ● TİCARİ SENETLER ● KREDİ MEKTUPLARI
● KEFALET MEKTUPLARI ● DÖVİZ ALIM VE SATIMI ● SEYAHAT
ÇEKLERİ ● İTHALÂT AKREDİTİFLERİ ● KİRALIK KASALAR ● v. s.

DÜNYANIN HER TARAFINDA MUHABİRLERİ VARDIR

SAYIN
HALKIMIZIN
GÖSTERMİŞ
OLDUĞU TEVECCÜH
SAYESİNDE

MEVDUATIMIZ

milyar lirayı aştı...

BANKAMIZA
GÖSTERİLEN GÜVENE
ŞÜKRANLARIMIZI
SUNARIZ....

ZİRAAT BANKASI